७ ततस्तस्तागमात्याः पूर्वादीनां नवानां जसङसि ङीनां मीस्मात् स्मिनो वा पू
र्वे पूर्वाः पूर्वस्मात् पूर्वात् पूर्वस्मिन् पूर्वे एवं परादयः शेषं सर्ववत् स
र्वादिः सर्वकार्यस्यान्ताचेत् त्यणाय वाम्मिघा पूर्वादि व्यवस्थायाम।
1 सोऽस्तु लोऽनरोऽपुरि परिधानेवहिर्योगेस्वोर्धज्ञातत्यन्यवाच्यपि सर्व
मतिक्रांतोऽतिसर्वः तस्मै अतिसर्वाय देहि प्रियं सर्वं यस्य तस्मै प्रियस
र्वाय सर्वो नाम कश्चित् तस्मै सर्वाय अतिपूर्वाय समाय तुल्याय अंतराया
पुरि अंतरे अंतरा वा पाटकाः परिधानीयाः अन्तरे अन्तरा वा चांडाल
स्य गृहा वाह्याः वहिर्योगे किं ग्रामयोरंतरे तापसः मछे इत्यपः स्वा
यघनायज्ञातयेवा ङिं द्वे सर्वादीनां सर्वकार्यं पूर्वपरावराणां वी
ज्ञसी वर्णेत्यमेतराः तृतीयासमासे तृतीयासमासार्थवाक्येचनमास

क्षिणउत्तर अपर अधर स्व अंतर त्यद तद यद एतद इदम अदस द्वि किम यु
ष्मद अस्मद एते सर्वादयस्त्रिलिंगा जसी सर्वादेरकारान्तपरो जस ई।
भवति सर्वे पूर्नोरामऽनन्ते षकार रेफ ऋवर्णेभ्यः परस्य नकारस्यैकप
दस्थस्य णकारादेशो भवति अंतस्थितस्य न भवति सर्वाणित्यादो अवकु
वंतरेपि अव प्रत्याहारेण कवर्गेण पवर्गेणानुस्वारेण विसर्गैः कृंपा। ए
भ्याचमध्येव्यवधानेपि भवति नान्येन सर्वेण सर्वादेः स्मट् सर्वादेर
कारांतात परस्य ङे इत्येतस्य स्मडागमो भवति सर्वस्मै ङातः सर्वादेरका
रांतात परस्यातः स्मड् डागमो भवति सर्वस्मात् सुडामः सर्वादेरवर्णां
तात परस्यामः सुडागमो भवति सर्वेषां ङिस्मिन सर्वादेरकारांतात परो
ङिः स्मिन भवति सर्वस्मिन ए एंदेववतत्वेतिस्मादयः डतर डतमौ प्रत्ययौ

१ णा भवति एकदेशविकृतमनन्यवत् निर्जरौ निर्जरसौ निर्जराः निर्जरसः पदोह
सादेशश्च देववत् संख्याविसाय पूर्वस्याह्नस्याहन्नवा ङौ वे ङ्यो ॥ अनंतस्याप्युपधा
यालोपो वा भवति ङि ई इत्येतयोः परयोः वकारमकारांतसंयोगादुत्तरस्यनस्य
पोरहोरमवो ह्नः अह्नि अहनि ह्नह्न व्यगतमहः व्यह्नः व्यह्नि व्यहनि व्यह्ने अह्नः
सायंसायाह्नः सायाह्नि सायाहनि सायाह्ने पाद दंत नासिका मास हृदय निशासृज
न यूष दोषन् यकृत उदक आस्य मास पृतना सानु नां पद्दन्नोमासहृन्निश
स्नन यूषन् दोषन् यकन् उदन् आसन् मांस पृत्स्नु एषां देशो वा पादे
न पदा पद्भ्यां पादैः पदः पदा पदो पद्भिः दन्नानि दतः दता दद्भ्यां दंतैः दते दद्भिः मा
सः मासा मासि माभ्यां मासा भ्यां मा ॥ नत्सोपः स्वरे ... सादेः अनंतस्योपधाया
लोपो भवति एषां देशे स्वरे मकारवकारांतसंयोगादुत्तरस्य न ए ह्मः ए ह्मा पूर्वेण
नात्मनो नालोपश्च ने तस्य नाम्नो नालोपश्च भवति रसे पदांते चाघो पूर्वाभ्यां

पूर्वायमासेन पूर्वं यप यप मन चर मतयड यडल्पार्द्ध कतिपय यनेमानां
त्रीसीकौ प्रथमे प्रथमाः तयड यडौ प्रत्ययौ ततसादंताग्राद्याः द्वितये
द्वितयाः द्वियद्दयः प्रत्ययग्रहणेन प्रत्ययांतस्यापि ग्रहणं शेषं देववत्
नेमेनेमाः शेषं सर्ववत् तीयस्य वा ङित्सु सर्ववत् रूपं तेये द्वितीयस्मै
द्वितीयाय द्वितीयस्मात् द्वितीयात् द्वितीयस्मिन् द्वितीये एवं तृतीयः।
उभशब्दो नित्यं द्विवचनांतः उभौ उभाभ्यां उभौ उभाभ्यां उभयोः उभयोः प्र
उभयशब्दस्य द्विवचनं नास्ति इत्येके आस्ति इत्यन्ये उभय उभयौ उभये इति
रः जरायाः सरादौ जरस् वा वाच्यः दंतदंत विधिरत्र षष्ठी निर्दिष्ट
स्यादेशास्तदंतस्य स्युः गुरुः पाश्च सर्वस्यैव तत्वात् निर्दिश्यमानस्यादे

१० पास्यादेरसे पदांते च स भिन्नस्य तानुरा तारस्य सस्ये वत्लोपो भवति नान्वस्य
ऋन ड्राहो ऋनड्राहौ ऋानड्वाहः । धातोर्म चतुरनडुहोर्घांवमागमो भवत्या
मनडुहे ऋनडुह बसौरसे वस संसु ध्वंस भ्रंस ऋनडुहां दंतो भवति स्यादेरसे
पदांते च ऋनडुत् ऋनडुत्सु दादेर्धः ऋादेर्दोषाधादेर्धातोर्हकारस्य घो भवति
धातोर्झसे परे नाम्नस्वरसे पदांते च ऋादिजवानामश्चमांतस्य झभाः सः । धा
3 तोऽश्मांतस्य वयवस्यादेवर्तमानानां जवानामभो भवति सकारे ध्वादे
मकारे च पदांते च लिट् लिङ् धुक् धुग दुहौ दुहः धुग्भ्याम् धुक्षु । ऋवयव व्ल्व्दि
गर्द्धम्भ्याच ष्ठेग्रहं भयतीति गर्द्ध पगर्द्ध वृ भ्याः ऋादोयारतोर्के दाम लिट् हो
ढः हकारस्य ढत्वं भवति धातोर्झसे परे नाम्न स्वरसे पदांते च ऋ लिट् लिङ् लिड्ढि
हौ लिहः लिड्भ्याम् लिट्सु लिड् त्स ऊहादेर्वा द्रुह मुह स्नुह स्निहां घत्वं वा । घु

ण्णं ग्रा मणि ग्णा ग्रा मा ग्णं ग्रा म ग्णै नां ग्र म णि ग्णे नि ग्रा म ग्णं प्रधि प्रध्या प्रधिना

सुधि सुधियां सुधिना सुधिये सुधिने मधु मधोः मधु मधोः मधु मधुना मधुना मधुना

स्वो कृ पु कृ ना भाव रा व म म्बाद पः सानु सानुनी सानूनि स्नुना सानुना स्नुभ्यां

प्रियक्रोष्टूनी प्रियक्रोष्टूनि प्रियक्रोष्ट्रा प्रियक्रोष्टुना प्रियक्रोष्ट्रे प्रियक्रोष्टवे प्रि

यक्रोष्टुने प्रियक्रोष्टुनः प्रियक्रोष्टुः प्रियक्रोष्टोः सुलु सुलुनी सुलूनि सुलुना सुल्ला सुल

ना राव खल पा द पः धातृ धातृ ण्णं धातृ ण्णं हृ धातः हृ धातृ धाता धातृ ण्ण

राव ज्ञात क औ द पः कृ मा दे श स्य धा तृ ना ण्ण इकारोकारो म्न ति रि ण्ण म्न ति राया

म्न ति रा म्न ति री ण्णं प्र रा म म द्युना य दिगं त म द्युत स्वो क पु कृ ता भाव त न

पु व क म्न ति नु म्न ति नु ना इ ति सु रा त न प लि लि गाः म न इ ह म्न कु स प व म

पो चा न इ ह म्न मा गा म ई पि वा मा व न इ ह म्न न इ हः म्नो नु पसं यो गां त स्य लो

वा: सेर्ङीटचे: सखिशब्दान्नदन्तान्च परस्य सेर घेर्ङौ भवति सखा हे सखे । सखु:
११ सखिशब्दस्य तदंतस्याप्यैकारादेशो भवत्यघि सु पंचसु सखायौ सखायः स
खायं सखायौ सखीन सखिपत्योरीकः सखिपतिशब्दयोरीगागमो भवति
टाङेङिषु परतः दीर्घत्वाभावान्न सख्या ङे सखिपति:शब्दयोर्ङेगागमो
भवति ङसिङसोरकारे परे सख्युम्न म इति स्थिते ऋतो ङ: ऋकारांतात
५ परस्य ङसिङसोरकारस्य उकारो भवति स च ङितः सख्युः ङेरौ ङितौकारे कृ
ते सखिपत्योरीकः सख्यौ एषो भनः सखा सु सखा सखायौ सुसखिना सुसखये
सुसखेः सुसखौ स्त्रतिशायित ससखास्त्र ति सखा परमः सखापस्य स परमस ।
खा सखी म तिक्रांतो ऽतिसखिः इत ङायोतेन लादारतीक प्रतिपदोक्तयोः प्रति

पूर्ववत्सिद्धिः पद्मे पंचसु देववत् पद्मादयः एवमकारान्तास्त्रैके आतो धातोर्लोपः धातुसं
बंधिन आकारस्य लोपो भवति शसादौ स्वरे परे सोमपः सोमपौ सोमपाः इत्यादि
एवं कीलालपा शंखध्मा प्रभृतयः धातोः किलालसानसाहाहा हाहे हाहाः हरिः औ।
एः इकारान्तादुकारान्ताच्च पर औ पूर्वमापद्यते इउ भवतः हरी एजौ जसि इकारा।
तस्योकारान्तस्य च जसि परे एकार ओकारौ भवतः हरयः घौ इकारान्तस्योकारं तस्य
च घौ परे एकार ओकारौ भवतः हे हरे नाम्नस्तिपा इकारान्तादुकारान्ताच्च परष्टा ना
भवति अस्त्रियां हरिणा हरिभ्यां हरिभिः ङिति इकारान्तस्योकारान्तस्य च ङिति प
रे एकार ओकार भवतः हरये हरिभ्यां हरिभ्यः ङसि एदोद्भ्यां परस्य ङसिङसोर।
स्य लोपो भवति हरेः हरिभ्यां हरिभ्यः हरेः हर्योः हरीणां ङौ ङित इदुद्भ्यां परस्य ङेः।
रौ भवति स च ङित ङिति टेः टिलोपो भवति हरौ एवं मणिगिरिरविकवि
कलिकपिमुन्यादयः उकारान्ताविष्णुवायुगुरुभान्वादयः भानुः भानू भान

कतिभ्य: कतीनां कतिषु औ उ लो मि: औ उ लोमी लो म्नो ऽ पत्य षु वद्रु
१२ ह्मकार: वक्ता दीजा पवार उ डु लो मा: औ उ लो मिं औ डु लोमी उ डु लो
मा:न् औ डु लो मि न् ना औ डु लोम्भि भ्यां उ डु लो मे: औ डु लोमयेर औ डु लो
म: उ डु लोमेभ्य: औ डु लोमे: औ डु लोम्पा: उ डु मा औ डु लो म्पा उ डु लों मे। ना
षु वातप्रमी: वातप्रम्यौ वातप्रम्य: वातप्रमीं वातप्रम्यौ वातप्रमीन् वा
5 तप्रम्या वातप्रमीभ्यां वातप्रमीभि: वातप्रम्ये वातप्रमी वातप्रमीषु
हे वातप्रमी: एवं ययी पप्यादय: क्विवंत वातप्रमीपाद् स्याऽमिता सिद्धो
चविरोध: चैवेतिय: वातप्रम्यं वातप्रम्य: वातप्रम्यि वद्ध: प्रयपस्यसव
डुकेवसी सिद्ध इति व अ नी ता वा यस प्रपया न्नस्यन ह्र स्व: र ह्र दंतस्य ह्य

मृत्वानुसंधानद्वारेणकृतेलाक्षणिकंकमिति वृद्धारोहणं प्रतिपदोक्तं
पदोक्तस्यैवग्रहणमितिन्यायात ग्नित्। सखा ग्नितिसखायः पति पती पतयः
पत्या पत्ये पत्युः पत्युः पत्यौ। पतिःसमासे हरिवत्। पतये आगमशास्त्र
मनित्यमितिन्यायात सखिना पतिना द्विशब्दो नित्यं द्विवचनान्तः त्यदादेष्टे
रः स्यादौ द्वौ द्वौ द्वाभ्यां द्वयोः संज्ञोपसर्जनीभूतो नात्यदादिः कश्चित् द्विः द्वौ द्वयः
द्वाविति ज्ञातव्यम्। द्विः आद्यन्तवत्परमद्वौ त्रिशब्दो नित्यं बहुवचनो
तः त्रयः त्रीन् त्रिभिः त्रिभ्यः त्रेस्त्रयः त्रिशब्दस्याम्युदेशो भवति नामि परे
तदन्तविधिरत्र डतिः तस्य बहुवचनान्तः त्रयाणां त्रिषु परमत्रयाणां कति।
शब्दो नित्यं बहुवचनान्तः डतेः संख्यापि वाचिनो डत्यन्तात् जस्शसोर्लुक
प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणं न लुमतातस्मिन्निति कति कति कतिभिः

१२ तोरि पूर्वे स्वरे धातोरिवर्णोवर्णयोरियुवौ भवतः स्यादौ स्वरे परे सुधि
यौ सुधियः एवं सुधीयवक्र्यादयः सेनानी यौ वा अनेकस्वरस्य नी
न्नो धातोरिवर्णोवर्णयोर्यकारवकारौ भवतः स्यादौ स्वरे परे धातो
रवयवसंयोगः पूर्वो यस्मात्तस्मिन् न सा पदस्यानेकस्वरस्य चेदुपस
र्गकारकपूर्वस्यैव नान्यपूर्वस्य वर्षाकर इन पुनर पूर्वभूशब्दाद
6 न्यो भूशब्दस्य सुधीशब्दस्य च न सेनान्यै सेनान्यः सेनान्यादीनां वाम
नुवृत्ताः सेनानीनां सेनान्यां निपः नीशब्दाद् उत्तरस्य ङेराम आदेशो
भवति सेनान्याम् एवं सुनी प्रधी ग्रामणी इत्यादयः धातुनासंयोगविशे
षणात् किं उन्नी उन्न्यौ उन्न्यः उपसर्गकारकपूर्वस्य किं परमनियौ

वस्थानवर्जितस्य जपाल्लस्योपसर्जनत्वेपि स्त्रीकार्यं वक्तव्यं हसेपःसेर्लो
पः ह्रस्वान्तादीवंताच्च परस्य सेर्लोपो भवति बहुश्रेयसी घोर्ह्रस्वः रयु
वस्थानवर्जितयोरीदूतोः नित्यस्त्रीप्रत्ययस्य वा स्त्रियां घौ परे ह्रस्वो भ वा।
ति ह्रस्वविधानसामर्थ्यादीतिन ह्र बहुश्रेयसि बहुश्रेयस्यौ बहुश्रे
यस्यः बहुश्रेयसीं बहुश्रेयस्यौ बहुश्रेयसीन बहुश्रेयस्या ङितामट्।
स्त्रियामीकारान्तादूकारान्ताच्च ङितामडागमो भवति बहुश्रेयस्यै बहुश्रे
यस्याः बहुश्रेयस्याः बहुश्रेयसीनां स्त्रियां योः इवर्णान्तादुवर्णान्ताच्च।
स्त्रियां वर्तमानान्त परस्य ङेरामादेशो भवति बहुश्रेयस्यां बहुश्रेयसीषु अम।
नौ वेततान्न सेर्लोपः श्रतिलक्ष्मीः शेषं बहुश्रेयसीवत् नमः स्त्रीः द्वौ दौ

१४ भ्रुः भ्रुक्षौ भ्रुक्षि यौ भ्रुक्षि यः पङ्क्तौ पाङ्क्ति यौ पङ्क्ति यः नु श्रीवत कृतया
देशालाभावान्नोतं भ्रुक्षि यः पङ्क्ति यः इतीदंता हूहूः हूह्वौ हूह्वौ हूह्वः हूहूं
हूहून् शेषं वातप्रमीवत रावंदंभूः अतिचमूः वर्षाभ्रयसीवत सल
पूः खलप्वौ खलप्वौ एवं सुलूः सुल्वादयः स्वयंभूः स्वयंभुवौ स्वयंभुवः।
एवं लूः स्वभूः करभूः दृग्भूः कारभूः परभूः मल्वादयः वर्षाभूः वर्षाभ्वौ
वर्षाभ्वः वर्षाभ्वं वर्षाभ्वौ वर्षाभ्वः रावंकरभूः पुनर्भूः दन्भूः प्रभृतयः
इत्युदंता सेरा ऋकारांतात्परस्य सेरा भवति स च डित पिता ऋर पंच
सु ऋकारस्यार भवति पंचसु पितरौ पितरः घेरर ऋकारांतात्पर

श्रु ञा ७ ह्वियोरनेकस्वरस्येति किं नीः नियौ नियः कुमारीमिच्छन्
कुमारीवाचरन् कुमारी नाम्नि समासे लोपः शेषं व कुप्रयसीवत्
सखेवाचरन् सखा पेइ ठ नेसखा आतौ सखा सखायौ सखा
यः हेसखीः सखायं सखायौ सख्यः सख्या सख्युः सख्युस्वेन वर्त्तते
सखवस्त्तामिच्छतीति सखीः सख्यौ सख्यः सुतीः सुत्यौ सुत्यः सुतमिच्छ
तीति सुतीः स्त्री तोभ्याकृतयादेशस्याङस्यउः सख्युः सुत्युः तकार।
स्यानजादूरणीदपि लूनमिच्छतीति लूनीः लून्यौ लून्यः क्षामं प्र
स्तीमं वेच्छतीति क्षामीः क्षाम्यौ प्रस्तीमीः प्रस्तीम्यौ क्षाम्युः प्रस्ती

१५ स्वरे क्रोष्टुशब्दस्य तृवद्वा क्रोष्टुना क्रोष्ट्रा क्रोष्टवे क्रोष्ट्रे क्रोष्टोः क्रोष्टुः क्रोष्ट्रोः क्रो
ष्ट्रोः कृताकृतप्रसंगी यो विधिः स नित्यः नित्यानित्ययोर्मध्ये नि
त्यविधिर्बलवान् क्रोष्टूनां क्रोष्टरि क्रोष्ट्रौ क्रोष्ट्रोः क्रोष्टुः क्रोष्टुषु रत्ना।
कामेन सह वर्त्तते सः सयोः सयः सयः सया सेभ्यां सेषु स्मृ तार लक्ष्मी
येन स स्मृते स्मृतयोरै स्मरै शब्दस्याकारादेशो भवति सकार भका
रौ दैवि भक्तौ सुराः सुरायौ सुयः सुराभ्यां सुरासु ओरौ ओकारस्य आका
रादेशो भवति पंचसु गौः गावौ गावः हे गौः हे गावौ हे गावः आम्शस
सि आकारस्यात्वं भवति अमशसि च गां गावौ गः गवा गोभ्यां गोः
एवं स्मृद्योः स्मृतः उशनसुर्येन स्मृतौ स्मृतः तावौ स्मृतावः हे स्मृतौ इत्यो

स्यघोषे र भवति स च डित् हे पितः पितॄन् पित्रा पितृभ्यां पितृभिः ऋ
तो डुः ङसिङसोः पितुः ङौ ऋकारस्यार भवति ङौ पितरि एवं जामातृ भ्रा
तृ देवृ नाना नरौ नरः नुर्वा नामि दीर्घः नृणां नॄणां शेषं पितृवत्
स्वसार सकार तृ प्रत्ययसंबंधिन ऋकारस्यार भवति पंचसु क
र्त्तारौ कर्त्तारः हे कर्तः कर्त्तारं कर्त्तारौ कर्त्तॄन् कर्त्रा कर्तुः र कर्त्रोः
कर्तॄणां कर्त्तरि कर्त्रोः कर्तृषु एवं उद्गातृ नप्तृ नेष्टृ त्वष्टृ होतृ पो
तृ प्रशास्तॄणां च उद्गातान मा क्रोष्टुशब्दस्य पुंसि पंचसु घि सु स्त्रियां च
तृत्वं पंचसु क्रोष्टा क्रोष्टारौ क्रोष्टारः हे क्रोष्टः क्रोष्टारं क्रोष्टारौ क्रोष्टून् तो

१६ नायाः पत। पतः पतनाः पाता पतनया पञ्जा पतनाभ्यां पतनाभिः पङ्क्तिः लि
शायां निशानिशः निशः व्रश्च भ्रस्जादेः छकारांतस्य शकारांतस्य षकारांत
स्य राज यज मृज सृज भ्रस्ज व्रश्च भ्राजादेः ष्ट षकारो भवति धातोर्जसे परे ना
न्नष्ट्रे से परतः तेच निशाभ्यां निड्भ्यां योऽः स्वसे च परतः मानां निट्सु निट्
सु निशासु केचित् धातोरेव षत्वमाहुः। तन्मते न वेज्वा इति जः निज्भ्यांनि
७ च्षु निच्छु इच्छ यशा नां तालुः गोपा सोमपा वत् वृद्धिः वृद्धौ वृद्धयः वृद्धिं वृ
द्धी वृद्धीः वृद्ध्या इ ऽऽ स्त्रियां वर्तमानाभ्यां मिकारा कारांभ्यां परे ङिति
वचनानां वा ऽऽगमो भवति वृद्ध्यै वृद्धये वृद्ध्याः वृद्धेः स्त्रियां याः इवर्णांताउव
र्णांताच्च स्त्रियां वर्तमानात् परस्य ङेः आम् आदेशः स्यात् वृद्ध्यां वृद्धौ मामा वेस्मा

देतो॰ गौः॰ ग्लौ वौ ग्लाव॰ इति स्वरान्ताः पुंलिङ्गाः॥ आप॰ आदन्तादाबन्तात परस्य सेर्लोपो
भवति गङ्गा॥ औरी॰ आदन्तादाबन्तात्परस्य औरी भवति इ॰ गङ्गे गङ्गाः गङ्गे गङ्गाः॥ टौसोरे।
आदन्तस्याबन्तस्य टौसोः परयोरे त्वं भवति गङ्गया॥ डेयाय॰ आदन्तादाबन्तात परे ङे
ङसिङसङीनां यडागमो भवति गङ्गायै गङ्गायाः गङ्गयोः गङ्गानां॥ आमनेः॰ आदन्तादाब
न्तात्परस्य ङे राम् आदेशो भवति गङ्गायां गङ्गयोः गङ्गासु॥ सम्बोधने च अम्बादयो घादुर्गादयः॥ अन्तादि
नादिस्वरात् लोपः॥ हे अम्ब हे अक्क हे अल्ल दि स्वरान्तामिति किं हे अम्बा हे बाले हे अ
विके अम्बा वा अर्थानां किं हे अम्बा शेषं गङ्गावत॥ पतैः आबन्तात्सर्वादेः परस्य पदः स्य डा
गमो भवति पूर्वस्य च वा पोकारः॥ सर्वस्यै सर्वस्याः सर्वस्याः सर्वस्यां शेषं विश्वादयः॥ आव
ताः जरा जरसौ जरे जरः॰ जरा दिवसवत्सन्धिवृद्धिर्हि सर्वादेरित्थं कार्यं दक्षिण पूर्वस्य द
क्षिण पूर्वा पे उत्तर पूर्वस्याः उत्तर पूर्वापाः॥ अन्तरस्यै शालायै वा॥ अपरस्याः॥ द्वितीयानेने
द्वितीयायै नगर्यै द्वितीयायै द्वितीयस्यै तृतीयस्याः तृतीयायाः॥ नासिकायां नस्नः॥ ना
सिकायास्तन्नसिका॰ नसः नसिका पानसां नासिकाभ्यां पक्षे पञ्चम्यां गङ्गावत्प्रत

त्यस्यानित्यत्वात् । प्रद्योः प्रियपतिसः । प्रियपतिसरौ । प्रियपतिसरः । ऋतोऽद्योः स्वरे टादा
विति पुंवत् । प्रियपतिसरां । प्रियपतिसरा । प्रियपतिसरं । हे प्रियपतिसः हे प्रियपतिस
द्वे रत्वे सत्याप्रद्वे दाभ्यां दयोः ह्रस्वस्य सलोपः नदी नद्यौ नद्यः हे नदि नद्यौ
नद्यौ नद्यः डितां मट् नद्यै नद्याः नदीनां नद्यां एवं वापी । गौरी सखी कुमा
री गौर्यादयः लक्ष्मीः ईवन्तत्वात् सेर्लोपः स्त्री स्त्रीभ्रुवोः स्त्रीशब्दस्य भ्रू शब्द
10 स्य च वर्णोवर्णयोः इयुवौ भवतः स्यादौ स्वरे परे स्त्रियः दस्त्रिवामशसोः अ
मि शसि च परे स्त्रीशब्दस्य वा इय भवति स्त्रियं स्त्रीं स्त्रियौ स्त्रियः स्त्रीः स्त्रिया
स्त्रीभ्यां स्त्रियै स्त्रीणां स्त्रियां स्त्रियामति क्रातो तिस्त्रिः हे स्त्रि ऋतिस्त्रिमतिस्त्रियो
रत्वनाभावो नन्द्रिः पूर्वस्य पुंसि वा घ्यौते क्लीबे नुम् च स्त्रीशब्दस्य इयादेश

...नीवे ... लोपः ... ह्रस्वः ... एवं ... भूतयः

सोप्यभावः॥ वृद्धौ रावैमत्ति भृति घृ तिसृ च्चादयः॥ धेनुरज्जु तनु चेन्नूदयोप्येवं॥
त्रिचतुरोः स्त्रियां तिसृ चतसृ वत्॥ स्त्रियां वर्त्तमानयोस्त्रिचतुरशब्दयोस्तिसृ
चतसृ इत्येतावादेशौ भवतः॥ विभक्तौ ऋकार ऋकारवत्॥ ततो राऋकारान्न भ
वति सरादौ रर भवति॥ तिस्रः॥ तिस्रः॥ तिसृभिः॥ तिसृभ्यः॥ तिसृभ्यः॥ नामन्यत
सो नामि दीर्घः॥ तिसृणां॥ त्रयाणामिति त्रिचतुरोर्विशेषणं नेत्यर्थः॥ प्रियास्त्रयः
प्रियास्त्रीणि वा यस्याः सा प्रियत्रिर्बुद्धिवत् नाम्नि प्रियत्रयाणां॥ यदा प्रि
यो [illegible] लिंगान्तरे गौणान्तवेतौ तः॥ प्रियास्तिस्रो यस्य स प्रियतिसा॥ हे प्रियति
सः॥ प्रियतिस्रौ॥ प्रियतिस्रः॥ नामि न सोर लोपः॥ प्रियतिस्रं प्रियतिस्रः॥ प्रियतिसृणां॥
प्रियास्तिस्रो यस्य तत् कुलं प्रियत्रि हे प्रियत्रे हे प्रियत्रि॥ त्रिकेन तत्रिमितमि

१७ स्यमोसानां हृदुउदन् आसन् मांसहृदयानि हृन्दि हृद्यां हृद्भ्यां उदकानि उ
दानि उद्ना उद्भ्यां आस्यानि आसानि आस्ना आसभ्यां मांसानि मांसि मांस्भ्यां
नपुंसकस्य हृस्वो भवति श्रीपं कुलं वेतु नपुंसकात्स्यमोर्लुक् तत्र अस्थि
दध्य एणां नपुंसके घोग्यणोर्वा दध्नस्य दध्नस्थि नाम्नि नस्वरे नाम्नः तस्य न
पुंसकस्य नुमागमो भवति स्यादौ स्वरे अस्थि नी अस्थीनि अस्थ्ना चास्थ्नसा
।। दौ स्वरे टादौ स्वरे स्यादीनां नुमागमो इकारस्य चाकारः अल्लोपः स्वरे अ
पुंक्तान् उसादौ अस्थ्ना अस्थ्ने अस्थ्नः अस्थ्नः अस्थ्नां वे ङौ अस्थ्नि अस्थनि
एवं दधिसक्थ्यक्षि नित्यापाद्यः तदे तस्या पाः प्रियास्य अतिदधीनि वारि वा
रि णी वारीणि वारिणा अमि नुट् वारीणां नपुंसकस्य गतो मणि टादौ वृत्तौ पुं
पुंवद्वा उक्तः पुंसां नाम्यंतेन पुंसकलिंगं टादौ स्वरे पुंवद्वा भवति गतामम

सोपचस्वधिषु नामिच ईतिन कुलानि हे कुल पाषंदेववतरावमत्तपालादयः स
न्यादेः अन्यादेः क्लीवात परयोः स्यमोः सु भवति अन्यतर वावसाने अवसाव
र्त्तमानान् मोः जसानात्वाभवतिच पावाअन्यत् अन्य अन्यानि अन्यादे
र्घोलोपेन हे अन्यत् अन्यतर तत् अन्यतर दरतरत् कतर तकतमतर ए
११ कतरस्यमं कतरं शेषं सर्व वत् योयमात्र त्यो तपद्यते सत प्रति सन्निपा
तः सन्निपात विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य सेर मादेश सन्निपात परिभाष
यान तुत्र जर स्मत्र जरं अजरसी अजराणि सम्हतो घोदी घः शोच जस तस्या
पराद्स्यम लुक् कृद् स्यन्चदी घोभवति पंचमम घिघुशो चेऋ जरां सि अमिल
को पवादमभावे वाचितानजर सूततः सन्निपात परिभाषयान तु अजर।
से अजर अजरसी अजरान् अजरांसि अजराणि शेषं वनिर्जरवत् हृदयोदक

सा सुषु घ्यापतीति विग्रहे तु सुधीः प्रवत् केचिन्मन्ते पुंवत् सुष्ठु ध्यायतीति विग्र
१८ हे तु प्रत्वि दवग्रामण्योः पुंवत् एवं खलप्वादि ऋन्नरे ईप नकारान्तादृकारान्ताद् एन्ता
च स्त्रियामीप प्रत्ययो भवति कर्त्री कर्तृ वधू जेत्री दण्डिनी यो नदीवत् पुनर्भूः यो वा
पुनर्भ्वौ इति पुनर्भ्वः पुनर्भ्वा पुनर्भूभ्यां पुनर्भ्वौ भवत्यां पुनर्नवा पा स्त्रीवर्षाभ्वादी
ईर पुमान् इत्येव वर्षाभ्वो स्वयंभूः पुंवत् नकारान्तात् संख्यायाः स्वसृ तिसृ चतसृ ननान्द
दुहितृ होतृ पोतृ यातृ मातृ ... ने वा पो मातापितृवत् स्वसा कर्तृवत् शसि मा
12 तुः स्वसः सुराः पुंवत् गौः पुंवत् नौ ग्लौवत् इति स्वरान्ताः स्त्रीलिंगाः अतो मकारान्ता
रान्तान्नपुंसकलिंगात्परयोः स्यमोर मूम् भवत्यघो कुलं ई औन पुंसकलिंगा
त्परस्यौ ईकारमापद्यते कुले जश्शसोः शिः नपुंसकलिंगात्परयोः जश्शसोः
शि भवति नुम् यमः नपुंसकस्य नुमागमो भवति ऐ पर यम्प त्यादा रान्त
स्यन मि दत्याद स्वरान्त स्वरोवक्तव्यः नोपधायाः नान्तस्योपधाया दीर्घो भवति

वधार्थितां अतिस्त्रयः अतिस्त्रिं अतिस्त्रियं अतिस्त्रियः अतिस्त्रीः अतिस्त्रिणा अति
स्त्रये अतिस्त्रेः अतिस्त्रियोः अतिस्त्रौ। अतिस्त्रिवदम्शसोः कारे चानित्यं स्यादमशाः
सोस्त्र विभाषयायं यादेशास्तु नान्यत्र स्त्रियाः पुंस्त्वोपसर्जने। क्लीवे तु नुम अ
तिस्त्रि अतिस्त्रिणी अतिस्त्रीणि अतिस्त्रिणा अतिस्त्रये अतिस्त्रिणे अतिस्त्रेः अति
स्त्रेः अतिस्त्रिणः अतिस्त्रियोः अतिस्त्रिणोः अतिस्त्रिणां अतिस्त्रौ अतिस्त्रिणि। स्त्रियां तु
प्रायेण पुंवन्नुमसि अतिस्त्रीः अतिस्त्रियः अतिस्त्रिया इउ आ अतिस्त्रये अतिस्त्रि
यै अतिस्त्रियाः अतिस्त्रेः अतिस्त्रियोः अतिस्त्रीणां अतिस्त्रियां अतिस्त्रौ श्रीः श्रियौ श्रि
यः हे श्रीः वेयुवाः इयुवं तातस्त्रियां वर्तमाना नदि संज्ञां मडुपा स्त्री विना श्रियै श्रिये
श्रियाः श्रियः इयुवंतादामो नुड्वा स्त्रियां तु नित्यं श्रीणां श्रियां श्रियां श्रियि
वेत्री ह्री धी प्रमस्त्रयः रवेभवत् प्रमतयः प्रध्यः एवं सलक्ष्मीवद्रूपं केचिन्मन्यते
पुंवत् प्रकृष्टाधीरिति विग्रहे तु लक्ष्मीवत् सुश्रियःसि च प्रध्यै प्रध्याः सुधू धीर्यस्याः

२०

ञि भी भये बिभेति ङितिह्रस्वे भी ह्वाकोरित्यु बिभीतः बिभितः बिभ्यति । प्रा बिभयुः बिभयांचकार वि

भाय ह्री लज्जायां जिह्रेति । अजिह्रयुः जिह्रयांचकार जिह्राय अह्रैषीत् पॄ पालनपूरणयोः ऋ

च्छ्रेरिः पूर्वस्य ऋच्छ्रे पूर्वस्य इत्वे कृते पिपर्ति पोरुः न पिपूर्तः पपार तुः पपरिथ पूरीत् परिता परीता

अपारीत् पृ पालनपूरणयोः पिपर्ति पिपृतः पिप्रति पिपर्तु पपार प्रियात् पारिष्यति अपार्षीत्

ओहाक् त्यागे जहाति द्विलो द्विरुक्तो सधातोराते लोपो ङितिस्वरे ईकारश्च ङितिह्रस्वे

जहीतः जहति ता को पा दा ना लोपः जह्यात् ईर्नी हो जहातेस्तौ परे ईकारे ईकार

13 श्चवा जहीहि जहिहि जहाहि जहितात् द्वा जहतु वादेरेत्य पात् अहासीत् ओ

हाङ् गतौ अभ्यासे ऋवर्णे इत्वे पूर्वेकारस्य इय इयर्ति इयृतः इय्रति इयृयात् इयर्तु आर आरथुः आर

तां आर आरथुः आर अर्यात् आरत् इतिमं त्राद्वाङ् गतौ अरेक्त किंदु

जिहाङ् माङ् । ऋ वेर्सात इत्युक्ति जिहीते जिहाते जिहते द २०

रा

णं च देशः बुव आदाम्स्व आद आदतु आदुः तपे आदो ह्रस्वनो भवति यपरे आत्य दद पुः
ते व वीत् अव वीत वेद नपि वेच उवाच ऊचे अवोचत उर्णुञ् आच्छादने ऊर्णौति वीत दि
हे सादोपाति चतुर्षु ऊर्णौति ऊर्णोति ऊर्णुतः ऊर्णुवन्ति ऊर्णु नेऊर्णुयात ऊर्णुवीत ऊर्णौतु ऊ
र्णु हि ऊर्णौति गुणस्य दिस्ला वृद्ध्यपवादः और्णौत और्णोः ऊर्णौरा अन्य स्वरादेः परः स्वरादेद्वा।
तो द्वितीयो वयवो रद्वि रुक्तः सस्वरा द्वि भवति स्वरात्परः संयोगादयो वनदरा द्विर्न ऊर्णु
नाव ऊर्णुनुवतुः ऊर्णोरिडादिप्रत्ययो वा ङित् ऊर्णु नविथ ऊर्णुयात् ऊर्णुवीना ऊर्णविता
ऊर्णोना वृद्धिः सोपेप दो गुणः और्णवीत और्णावि ष्टां और्णवीत और्णविष्टां और्णु
विष्ट ॥ इत्यादयः ॥ हु दानादयोः श्लौ दे द्वित्वं च ह्रस्वादेरुत्पन्न स्याको लुक् धातोर्द्वि
त्वं च जुहोति जुहुतः हेः द्विरुक्तेत्पर स्यातोरत जुह्वति जुहुवः जुहुमः जुहुयात् जुहोतु
जुहुतां जुह्वतु हेर्धिः जुहुधि अजुहोत् अजुः द्विरुक्तात्परस्यान उस अजुहवुः जु
हाव जुहुवतुः जुहुवुः भीह्रीभृहुवां आमवा स्याल्लुग्वत् जुहवां चकार अहौषीत्

२१ त्वाः॥ द्वे प्रियचत्वाः प्रियचत्वारो प्रियचत्वुरः॥ गौणत्वेनुं टनः प्रियचतुरं प्राचा नोऽस्यादे
वे परमचत्वुरः॥ मकमलं कमलं वा च त्वाणः कमल् कमलो कमलस्तु फाल फलौ॥ मो
नो धातोः॥ धातस्य धातो मस्य नो भवति जसपदांते च वमयोश्च॥ नस्य लोपः प्रशान
प्रशान् प्रशामौ प्रशान भ्यां प्रशान्सु कां कौ केर॥ इदमोयं पुंसि॥ इदमः पुंसि सावयं
भवति अयं पदस्य अः त्यदादेः॥ दकारस्य मते स्यादे॥ नतुदः॥ इमो इमे त्यदा
15 देः संबोधनाभावः इमं इमो इमान्॥ अनटौसोः॥ इदमो नादेशो भवति टौसोः॥ अ
नेन॥ स्मः॥ सकारे भकारे च परे इदमः अकारो भवति॥ अस्य स्य॥ आभ्यां॥ भिसूभिस
इदमः सो भिस् भिसैव भवति न भकारस्य कारः॥ एभिः॥ अस्मै॥ अस्मात् अस्य
अनयोः॥ एषां॥ अस्मिन् अनयोः॥ एषु॥ इदमतदेर् अन्वादेशो द्वितीयाटौस्से
नत्तुः एनं एनौ एनान् एनेन एनयोः॥ किंचित् कार्यं विधातुम् उपात्तस्य कार्यां
तरं विधातुं पुनरुपादानम् अन्वादेशः॥ यथा॥ अनेन व्याकरणम् अधीतम् एनं छंदो ध्यापय

कृ द्युग द्युः द्युर् द्युरो द्युः द्युभ्यां द्युभ्यो द्युषु स द्युषु एवं सुद्युरि
सः। वा स्यौ वा णमादौ स्वरे वा स्येवा णा द्वस्यौ कारो भवति णमादौ स्वरे तद्धित
य स्वर योः। इपि ईकारे च स्मृत वा स्मृ सुवा विभोस्तः। विभौ स्तौ विभ वा ऽउस्थौ विभवा
द सुवि भवा द स्मृ सस्ते। सा ढि सा ढि स पसी तिस है। सस्य षो भवति ढिनुराबाद तुरासा
है। दिवो दिवोना म्ब्यौ कारादेशो भवति सौ परे सुद्यौः सुदिवौ उर स्मिद्वदुद्य देशो भव
ति र से पदांते च सुद्युभ्यां सुद्युषु चतुरण्डौ लिंगे बहुवचनो तः चतुरा मशौ च चतुर
स्यामागमो भवति पञ्चसु शौ च नलीति च त्वारः। चतुरः। चतुर्भिः। रः संख्यायाः रै फोन्त
संख्यायाः परस्यामोनुडागमो भवति चतुर्णां चतुर्षु एक चतुर्षु इति निर्देशात्तान
रेफस्य स्वाभाविकस्य विसर्गः। प्रियाश्चत्वारः। प्रियाणि वा चत्वारि यस्याः सा प्रियच

११ ~~सत्येवमारेतद्धितयस्वरयोरीपिईकारेसंच~~ पंथाः पंथाः पंथानौ पंथानः हे पंथाः पंथानं पंथानौ
पथोरः पथि मथि ऋभुक्षां टेर्लोपो भवति शसादौ स्वरे तद्धितयस्वरयोरीपि ईका
रे च पथः पथा पथिसु एवं मंथाः ऋभुक्षाः स्त्रियां नेतता दीर्घः सुपथी सुमथी ऋभु
15 क्षी पूः लौवे सुपथि वने धौव पुंसकानां नस्य लोपो वा हे सुपथिन् हे सुपथि
सुपथी सुपंथानि सुपथा सुपथे ष्णान्ताः षोसा इन्नेदन्न प्रथन ... मन स्त्यते षो
ही षोसा च षोपरे उ पधायाः धौ नान्त ... दं उ दे उ नौ दं उ नः हे दं उ न् हे दं उ नौ
एवं सप्तन् नवन् दशन् पंचन् सप्तन् नवन् वाच्यमन प्रथम तयः वत्र हा वत्र हलौ हे
नौ पूर्वस्ये ईकारस्य षो भवति ... व षानेनकारे निमित्ते च परे षः संयोगे णत
न वृत्र षः वृत्र हलौ वेरौ वृत्र हा लौ वृत्र षोः एवं पूषन् संख्यासंज्ञाः पंचन् प्रथ
व तयः द्विवचनांतास्त्रिषु समानरूपाः ष्णान्ता षट् षकारान्त नकारान्त संख्यायाः परये

नेपधायाः॥ नान्तो नो लोपश्च॥ राजा राजानौ राजानः। हे राजन् राजानं राजानौ ज
ज्ञोर्शः। राज्ञा राजभ्यां नस्यलोपः शिनाविभक्तिकार्यं राजभिः राज्ञि राजनि राजसु एवं य
ज्वादयः। यज्वनः यज्वना आत्मन आत्मनः। अन्तर्मना प्रतिदिवा प्रतिदिवानौ अल्लोपे
ताते स्यादेर्दिसघातोरिद्रुतो दीर्घो भवति। रेफवकारयोर्हसपरयोः पदान्ते च प्रति
दीव्नः प्रतिदिवभ्यां प्रादेः प्रादेर्वेउत्वं प्राप्नोति श्वसादेः सरे इं पि ईकारे च श्वनः श्वना।
श्वभ्यां यूनः यूना युवभ्यां मघवा मघवानौ मघवानः मघोनः मघोना अर्वणः।
स्वसावनञः॥ नञ्र्मात्र इति तस्यार्वन्तु तस्य नञ इत्यन्तादेशः स्यात् नतु सौ॥ त्रितो नृच उका
रान्ते वेदस्य च तुमागमो भवति पुंसि पंचसु अर्वा अर्वन्तौ अर्वतः अर्वन्तं अर्वन्तौ अर्वतः
अर्वता अर्वद्भ्यां अनञः किं अनर्वा रातो अर्वा किं अर्वा॥ रंतोन्तु पंचसु॥ पथिमथि
ऋभुक्षीणां नशब्दानां नकारस्याकारादेशो भवति पंचसु पुंसि सौ च॥ पन्थाः॥ टः पथिम
थो स्यस्य नुट् स्यात् पुंसि पंचसु सौ च॥ अरतोसे॥ पथिमथिऋभुक्षां टिलोपो भवति से

चवर्गस्य कवर्गो भवति धातोर्झसे नाम्नि स्वरे से पदान्ते च सम्मा छपदेस्य नु म न युक्त खनु खे
१३ जौ खञ्जः खनभ्यां खन्सु राजादेः षः सम्राट् सम्राड् सम्राजौ सम्राजः सम्राट्सु देवेट्
देवेजौ परिमृट् परिमृ जौ परिमृट्सु विश्वसृट् विश्वसृजौ विश्वस्य वसुराटोः दीर्घः विश्वा
वसुः भानुवत् विश्वाराट् विश्वाराजौ विश्वाराभ्यां विश्वाराट्सु स्कोरादेश्च संयोगादेः स
कारककारयोर्लोपो भवति धातोर्झसे परे नाम्नि स्वरे स्य पदान्ते च मट् मड् मज्जौ मज्जः वृट्
वृड् वृश्चौ वृट्सु विभ्राट् विभ्राड् विभ्राजौ विभ्राजः विभ्राभ्यां विभ्राट्सु स्फति कृस्फति ग
स्फतिजौ स्फतिदृ ऊर्क् ऊर्ग् ऊर्जौ ऊर्जः त्यदादेष्टः स्यसतं भवति से स्यः त्यौ त्ये सः ते ते पर
मसः संज्ञायां एते चातः सतेन त्यदमामकश्चित् त्यद् तदादौ क्राति त्यद क्राति त्यदो वः यौ ये
16 याः ता तौ ताः तेरा तेरा तौ ता तान् त्रानादेशो एनेरा नेन तान योः क्राग्नि मत् क्राग्नि मघोक्राग्नि
मञ्जौ क्राग्नि मस्ज् प्रत्ययवतीति क्विपि कृते नोलोपः धातोर्दसे तस्या पदान्ते तस्य नकार
स्य लोपः क्विति परे प्रत्यचा चतेर्न निरुपपदात् क्रुञ्चः क्विपि न दिशां कुङ् कुञ्चौ कुङ्भ्यां क्रु
ङ् वृ क्रुङ् दोक्रु ङ्खव प्रत्यङ् प्रत्यञ्चौ प्रत्यञ्चं प्रतीचो अचे दीर्घश्च नलोपिनोञ्चेतेर

जेष्णसोर्लुकु पंच पंच पंच भिः पंचभ्यः ॥ष॥ षकार नकारांतसंख्यायाः परस्या मोनु
ट् पंचानां पंचसु राव पर म पंचानां नो गोः ॥ष्ट न नलुकुष्ट॥ प्रियपंचा प्रिय पंचानो प्रि
य पंचानः प्रिय पंचः एवं सप्तन नवन दशन् प्रमं तयः ॥अष्टनो दीर्घा॥ अष्टन शब्दा
त पर ये जस्शसोर्वा दौ अष्टौ अष्ट अष्टौ अष्ट ॥वा॥ अष्ट नः सकार म कारादि विभ
क्ति षु वा स्यात अष्टाभिः अष्टाभ्यः अष्टाभ्यः अष्टानां अष्टभिः अष्टभ्यः अष्टभ्यः प्रियाष्टौ अ
यस्या सो प्रियाष्टा प्रियाष्टानो प्रियाष्टानः प्रियाष्टः प्रियाष्टाभ्यां प्रियाष्टभ्यां प्रियाष्टौ
प्रियाष्टभिः प्रियाष्टसु प्रियाष्टौ राजन नवत् सर्वं हलंतवत् परं हसं सुगण सुगणौ सुगणः भ्यां
सुगण द सुगण्ड सुसुगणसु हे सुगण हे सुगणौ भूत मृद वुधोव घां भुओ भूत सुराकरागरो
धोरा धांराग भ्यां राद्भु सुककुपु सुककुभौ सुककुभः सुककुभ्यां सुककुपसु ॥पुंसो पंचसवुन
न समासेरति च॥ दिश दिग्दृश दृग स्पृश् दृ धृष रत्नविज कुंच यज सृज मृज च ङ छिन्नादीनां कुत्वं
स्याद्धोरसे पदांते च युन नीति युङ् युंजौ युंजः युंजं युंजौ युजः युंजा युग्भ्यां युग्भु सु युग्स ॥चो कुः

२६ अमृद्भ्यः अमृद्भ्याः अमृद्भ्यां अमृद्भ्यः अमृतोः अमृतां अमृतोः अमृत्सु इति
हलंताः स्त्रीलिंगाः॥ स्वनडुत् स्वनडुही स्वनडुंहि पुनस्तद्वत् शेषं पुंवत्॥ वा॰ वारी
वारि वाभ्यां वार्षु॥ अरसे विमलद्यु विमलदिवी विमलदिवि किं के कानि
इदं इमे इमानि अन्वादेशे एनत् एने एनानि ब्रह्म ब्रह्मणी ब्रह्माणि हे न
स्य लोपो वा हे ब्रह्मन् हे ब्रह्म अह्नः अहन् शब्दस्य रो भवति रसे पदान्ते च अहः
अहनी अह्नी अहानि पुनरपि अहा अह्नो कर्मकर्मिणी कर्माणि ब्र॰ च॥
17 पंच वर्मन् धन्वानादयः। दंडि दंडिनी दंडीनि सुस्रग्वि सुस्रग्विणी सुस्रग्वीणि वाग्मि
वाग्मिनी वाग्मीनि बहुवृत्रहवृ बहुवृत्रघ्नी बहुवृत्रहाणि बहुवृत्रहाणि बहुपू
प॰ ष बहुपूषणी बहुपूषाणि बहुर्यमाणि बहुर्यम्णी बहुर्यमाणि मर्या॥ बहुर्यमाणि अम्ब ग
कुमस नौ अस अम्बु शसादौ वा सन समानि अम्बूनां अमुस अम्बूनां मसअ ऊर्क्
ऊर्जी ऊर्जि बहूर्जि नूनम प्रतिषेधः अत्यात पर्वे वानमवह ऋत्त्यत्त्वा

स्यधो भवति धातोर्ङसे पदान्ते च उ पानत् उ पान दृउ पान होउ पान दांउ पानङ्का
उ ... कृउ ... गउ ... हृ उ ... गम्या द्योः दि वो दिवः द्यु भ्यां द्यु षु गीः गिरौ गिरः गी
र्भ्यां व ... र धारा दयः चत स्रः प्रिय च त्वा प्रिय चत्वारो प्रिय चत्वारः दृ प्रिय चतु र
यं स्त्रि यां र दमः स्त्रिया मियं सोउ यंउ मेउ माउ मोउ मेउ माः स्त्र न या स्ना म्या स्त्रामिः
स्त्रस्य स्नाम्यः स्त्रा म्याः स्त्र स्य स्त्र न योः स्त्रा सां स्त्र सां स्त्र न या स्त्रास स्त्र नादे रा र नेरा नोः
रा न योः स्त्र कु स्त्र ग स्त्र जो स्त्र गम्या स्त्र सा मित मभिद सभि धो सभिद्भ्यो स्या तेत्वाः
रा व तत यतरा व तकिम वा क वा ग वा चे वा गम्यां वा दा कु कु प क कु व क कु भो क
कुभ्यां ककु पसु तेकु त ग व चो तगम्या त द्भ्य स्व कु स्त्र स्त्र जो स्त्र पूणा दो नि त्यव दु व
च नो तः स्त्रा पः स्त्र पस्त्र ड्भिः भि द पा स्त्र प णा ऊ स्य द तं भवति भादे विभ क्तौ स्त्र द्भ्यः स्त्र द्भ्यः
दि स्त्र पा स्त्र पु कि दि ग रि पो द्भि गम्यां दि दृ त्रि टः त्रि टृ ति वो त्रि षः दृ क दृ ग दृ णो स दृ ग ष
तेर ति स जं सजत्वो स ज्या म्यां स ज्ञ पुस ज्ञः पुस ज्ञ पु स्त्र णीः स्त्रा णि णो स्त्रा णी त्रुस्त्रा
णी पुस्त्र सो स्त्र म्न स्त्र मः स्त्र मं स्त्र मः स्त्र मं स्त्र पुं धा स्त्र म म्यां स्त्र मः भिः स्त्र स्वो स्त्र स्त्र म्या

१२ दीधः शतुः सूत्र वर्त्तमानात् परस्य शतुर्वा नुम् ईकारे ई पि च तुदती तुदन्ती तुदंति
भातु भाती भांती भांति सूत्र अवर्णान्नित्यं सूत्र प्रत्यय य य प्रत्यय संधि नाऽवर्णा वे
त् परस्य शतुर्नुम् नित्यं ईकारे ई पि च पचत् पचंती दीव्यत् दीव्यंती दीव्यं
ति स्वप् स्वपत् स्वपती स्वपंति सम्महत इति दीर्घः स्वाम्यदीर्घो नेऽस्येके स्वाम्यस्य पाम
इत्यौ सिद्धं पां सिद्धः जगत् जगती जगंति सूत्र महत् महती महांति सूत्र धनुः धनु
षी न्स्य पूर्वस्य तो दीर्घः धनूंषि हविः हविषी हवींषि पयः पयसी पयं
18 सि तेजः तेजसी तेजांसि वचः वचसी वचांसि पिपठीः पिपठिषी सर्पिः तस्य
शौ नुम् न पिपठिषि सुपुम् सुपुंसी सुपुमांसि सूत्र इदं सूत्र अदः सूत्र इति हलंताः
नान पुंसकलिंगाः त्वमहं सिना सिमहितयोः युष्मदस्मदोः त्वमहमित्ये
तावादेशौ भवतः यथासंख्येन त्वम् अहं युवां वां द्विवचने युष्मवा विनादे
ष्मदस्मदा युवावौ आदेशौ भवतः विभक्तौ सूत्र मो युष्मदस्मदोऽ परतो भवति

नितततततानि। तततणेतणतानि स्त्रन्वादेशरानत्‌रानेणनानि वेभिातवेभिदीवे
भिदिसयङ् तस्यशोनमू वेछितेवेछिदीवेहि दिगवाकुछन्दस्यस्पाणि लकी
वेचीगतिमदतः अस्संध्वगागगमो ल्लोपेर्ने वाछिकशतेमतं १ स्यसस्पसनव
बर्मादैबरकेस्यस्त्री णि जण्णसोः चत्वारि शब्दशकेरूपाणि तिविभावयर
वावसने गवाकु गवागगोस्त्र कु गोस्त्रग गोकु गो गगवाउः गोउः गो स्त्रउः गोची
गवांचीगे स्त्र ची गोची गवाछि गोस्त्रछि गोछि गोचागोस्त्र चागवाचागचा
गवागभ्यां गोस्त्र गभ्यां गोगभ्यां गवाउःभ्यां गोस्त्रउःभ्यां गोउःभ्यां गवाद्ध गोस्त्रद्ध
गोद्ध गवाउःसु गवाउःद्ध गवाउःस्वसु गोस्त्रउःसु गोस्त्रउःद्ध गोस्त्रउःस्वसु गोउःसु ४
गोद्ध गोउःस्वसु ति छविछि तिर्यकृतिर श्री रतिर्यउः तिर्यची तिर्यचि कुत यकृतानि
यकृत्नि यकानि यक्ता यकृता यकभ्यां यकृज्जी णकृत णकृता णकृति णकानि
णक्ता णकृता णकभ्यां णकृञ्जी दृदत दृदती ददति ददंति णवे जागृदादेर्यःनुदत वा

आवयोः। सुडामः साम् आकम्। युष्मदस्मद्भ्यां परः साम आकं भवति। युष्माकम् अस्माकम्। तवयि मयि

२८ युवयोः। आवयोः। युष्मासु अस्मासु। समस्यमाने द्व्येकत्ववाचिनी युष्मदस्मदी समा-

सार्थोऽन्यसंख्यश्चेत् युवावौ त्वन्मदावपि। १। सि जस् ङे ङस्सु परतस्त्वादेशाः स्युः सदैव

ते त्वाहौ? यूयवयौ तुभ्यमह्यौ तवममावपि। १। ते परतस्ता द्वाच्यते युवावौ विषये स्वके

त्वन्मदावपि वाच्यते प्रत्ययेऽवद्धिषये सतः। द्व्येकसंख्यः समासार्थो वह्वर्थे युष्मदस्मदीत

योरद्व्येकतापेता युवावौ त्वन्मदौ न च। त्वाम् आवाति क्रान्तः इति विग्रहे अति त्वमत्यहं गत

ण्ये पि युष्मदस्मदोः स्यादाद्यते अति त्वाम् अति माम् अति यूयम् अति वयम् अति त्वाम् अति मा ति

19 मति त्वान् अति मान् अति त्वया अति मया अति त्वाभ्याम् अति माभ्याम् अति त्वाभिः अ-

ति माभिः अति तुभ्यम् अति मह्यम् अति त्वाभ्याम् अति माभ्याम् अति तुभ्यम् अति मभ्यम् अ-

ति त्वत् अति मत् अति त्वाभ्याम् अति माभ्याम् अति त्वत् अति मत् अतितव अति मम

अति त्वयोः अति मयोः अति त्वाकम् अति माकम् अति त्वयि अति मयि अति त्वयोः अ-

ति मयोः अति त्वासु अति मासु युवामावां वाति क्रान्तः इति विग्रहे सि जस ङे ङस्सु पा

युवां आवां । यूयं वयं जसा । जसा सहितयोर्युष्मदस्मदोः यूयं वयं भवतः । यू-
यं वयं । त्वमदेकत्वे । युष्मदस्मदोः त्वन्मदौ भवतः एकत्वे गम्यमाने । त्वां मां
युष्मदस्मदोष्टेरात्वं भवत्यमि सकारे भिसि च परे । त्वां मां युवां आवां त्वा-
दा द्युते । शसीति दीर्घः । शसो नो वक्तव्यः । युष्मान् अस्मान् । त्वन्मदादेशे कृते ट-
टाङ्योः । युष्मदस्मदोष्टेरत्वं भवति टाङ्योः । त्वया मया । युवाभ्यां आवाभ्यां युष्मा-
भिः अस्माभिः । तुभ्यं मह्यं ङया । ङे सहितयोर्युष्मदस्मदोस्तुभ्यं मह्यमेतौ भवतः ।
तुभ्यं मह्यं । युवाभ्यां आवाभ्यां । भ्य एभ्यं । युष्मदस्मद्भ्यां परो भ्यस एभ्यं भवति
एाकारे भकारादित्व्या वृत्त्यर्थः । युष्मभ्यं अस्मभ्यं । ङसिभ्यसोः अत् । ङसि सा ह
वर्णान्त पंचम्यां भ्यसश्च गृह्यते त्वत् मत् । युवाभ्यां आवाभ्यां । युष्मत् अस्मत् । त-
व मम ङसा । ङसा सहितयोर्युष्मदस्मदोस्तव मम एतौ भवतः । तव मम । युवयोः त

१९ युष्मत्त्रत्यस्मत्त्रतितवत्रतिममत्रतियुवयोःत्रत्यावयोःत्रतियुष्माकंत्रत्य
स्माकंत्रतियुष्मयित्रत्यस्मयित्रतियुष्मयोःत्रत्यस्मयोःत्रतियुष्मासुत्रत्यस्मा
सु युष्मदस्मदोः षष्ठीचतुर्थीद्वितीयास्थयोर्मेवानौवसनसौ युष्मदस्मदोः
षष्ठीचतुर्थीद्वितीयासहितयोः यथासंख्येनामी आदेशा भवंति तत्रैकवच
नेन सहते मे द्विवचनेन वां नौ बहुवचनेन वस नसौ त्वामा त्वामा अत्र मा स्थि
तयोः युष्मदस्मदोः त्वा मा तौ भवतः श्रीशस्त्वावतु मापीह दत्तात्ते मेपि शर्म सः
स्वामी ते मेपि स हरिः पातु वामपि नौ विभुः १ सुखं वां नौ ददात्वीशः पतिर्वामपि
नौ हरिः सोव्याद्वो नः शिवं वो नो दद्यात्सेव्योत्र वः स नः २ अत्र नन्वादेशे वा दृ
२० तातत व वा मक्तोसि अन्वादेशे नित्यं तस्मै ते नमः नादौ वाक्यादौ पादादौ च
वर्तमानयोर्युष्मदस्मदोर्नैते राकाराख्यातं वा कं ते पातु मां पातु समानवा
क्ये युष्मदस्मदोरेते भवंति नेह मोदंनं पचत तव भव बध्यति इहतु स्यादेवं

गावत् अत्वन्त्र युवावौ अति त्वं अति त्वौ दृं अति युवां अति आवां अति यूयं अति वयं
अति युवां अति आवां अति युवान् अत्यावान् अति युवया अति त्वावया अ
ति युवाभ्यां अति आवाभ्यां अति युवाभिः अत्यावाभिः अति तुभ्यं अति मह्यं अति यु
वाभ्यां अत्यावाभ्यां अति युवभ्यं अत्यावभ्यं अति युवत् अत्यावत् अति युवाभ्यां
अत्यावाभ्यां अति युवत् अत्यावत् अति तव अति मम अति युवयोः अत्यावयोः
अति युवाकं अत्यावाकं अति युवयि अत्यावयि अति युवयोः अत्यावयोः अति
युवासु अत्यावासु युष्मान् अस्मान् वा तिक्तौ तदिति विग्रहे सि जस ङे ङस सु प्राग
वत् अति त्वं अति त्वदृं अति युष्मां अति अस्मां अति यूयं अति वयं अति युष्मां अत्यस्मां अ
ति युष्मान् अत्यस्मान् अति युष्मया अत्यस्मया अति युष्माभ्यां अत्यस्माभ्यां अति
युष्माभिः अत्यस्माभिः अति तुभ्यं अति मह्यं अति युष्माभ्यां अत्यस्माभ्यां अति यु
ष्मभ्यं अति अस्मभ्यं अति युष्मत् अत्यस्मत् अति युष्माभ्यां अत्यस्माभ्यां अति

३. विद्दिस अवस् समयानि कषा अञ्जा वत सामिस न सनत सनात तिरस्
अंतरा अंतरेण मदसा मलम् वषट् नमा विहायसा पुरा नुरा मिथो प्रायस्
मुहुस् साईं साकं नमस् हिरुक् धिक् मा माङ् स्वर अंतर प्रातर पुनर् स
नुतर यावत् तावत् साहा तथा स्वधा हि खलु किल सु दुष् आ दह उ पस
र्ग स्वर विभक्ति प्रतिरूपकाश्च अव्ययसंज्ञा अह पुनः सुभ भुः इत्यव्यया आ इ ई उ ऊ ए
ओ औ पशु प्रभृतयः यथा कथा पाट् प्याट् अंग है हे भोः अपेहि वि घोर अरे
रोक पट् होक् मंक्षु एत आतः औ घट् वौ षट् वहे वट् इत्यादि तत्रादिर्विभक्त्यर्थे
निपात्यते तस्मिन्निति तत्र अस्मिन्निति अत्र कस्मिन्निति कुत्र क्व कुह तेन प्रका
2) रेण तथा सर्वथा कथम् इत्थम् तस्मादिति इतः तस्मादिति अतः ततः सर्वतः
कुतः बहुतः सार्वविभक्तिकस्तसिल्यकेषामादितः मध्यतः अंततः पूर्वस्मिन्निति पु
रः पुरस्तात् अधरस्मिन्निति अधः अधस्तात् उपरि उपरिष्टात् परस्मिन्निति प

णालीनां तस्मादनेदास्यामि वेदे र [illegible] संवेदो ऽस्मान् कृष्णः सर्वदावतु विशेष्य
पूर्वसंतो घनेतर पूर्वसंबोधनेन द्वितान्यस्मात्संबोधनात्पर यो नैते देवा
स्मान् पाहि नन्हरे विष्णो स्मान् रक्षस्व सर्वदा विशेष्य पूर्वोक्त हरे कृपालो
नः पाहि सर्वदा रक्ष देवदेवः चादिभिः स्म चवाहृ [illegible] रावणारि मिर्योगे नेते आवया
पूर्व यो [illegible] हरि म मिव रक्षन्तु [illegible] चाहृ [illegible] नार्थे धातुभिर्योगे [illegible] च च तस्मा
त्तास मीहते भक्तस्तव रूपं ध्यायति चाहृ [illegible] तानेते भक्तस्त्वा पश्यति चहृ धावि
धमान पूर्वान्त प्रथमान्तात् पर योर नादेशेष्वते वा भक्तस्त्वम् [illegible] ते न हरिस्ता
त्रायते स मां त्वामेति वा चादियोगे [illegible] रावणारावन्तेन [illegible] करण
स्य तु युगपत् [illegible] नहृ [illegible] विनानाना [illegible] स्ति [illegible] स्ति दो [illegible] नक्रम [illegible]
[illegible] मि [illegible] [illegible] [illegible] नीचे स [illegible] नेस [illegible]
[illegible] ते [illegible] रात् दिवारात्रे सायम् [illegible] मनाक् [illegible] तम् [illegible]

21 घा पास छि वत कृतस सु ज्ञा मूर्त्या तम व्यपसंतं भवति वष्टि भागुरि र
ल्लोपमवाप्योर पसर्गयोः आपं चैव हलन्तानां यथा वाचा निशा दिशा वगाह
पिधानं इत्यव्ययानि आबतः स्त्रियाम् अकारान्तान्नाम्नः स्त्रियां वर्त्तमानादाप्
प्रत्ययो भवति सर्वा माया जाया अजादेः अजा एडका अश्वा चटका मूषिका
बाला वत्सा होडा मन्दा विलाता संफला भस्त्रफला अजिनफला निफला पाण
फला सत्पुष्पा प्राक्पुष्पा प्रत्यक्पुष्पा काण्डपुष्पा प्रान्तपुष्पा एकपुष्पा
शूद्रा क्रुञ्चा उष्णिहा देवविशा ज्येष्ठा कनिष्ठा मध्यमेति पुंयोगेऽपि कोकिला जाता
वपि अमूला इत्यादि पादोवाई पूद्दि पदी द्विपात् कात्पूर्वस्यातः कापि परे पूर्वस्याकारस्य
22 र स्य इकारो भवति कारिका पाचिका तपरः किं राका अतः किं नौका क्षिपकादीनां न
क्षिपका ध्रुवका चटका एका सका उपत्यका अधित्यका तारका ज्योतिषि अन्यत्र
तारिका वर्णका तान्तवे वर्णिका अन्या वर्त्तका शकुनौ प्राचां उदीचां तु वर्तिका अष्टका श्रा
द्धे अष्टिकान्या शाखि सूतका सूतिका पुत्रका पुत्रिका वृन्दारिका वृन्दारका आर्यका आ

रेण दक्षिणेन दक्षिणा दक्षिणातः उत्तरतः आहि च दूरे दक्षिणस्यां दिशि दूरं द
क्षिणाहि किमः सामान्ये चिदादिः कश्चित् कश्चिन् न कश्चन तदधीनकार्त्स्न्ये चेद्वी
सात राजाधीनं राजसात् सर्वं भस्म भस्मसात् उरी उररी विस्तारांगीकारयोः स
यस्मादिः कालेनिपात्यते समानेऽहनि सद्यः अद्य अधुना इदानीं तस्मिन् काले त
दा यस्मिन् यदा कदा सर्वदा एकदा अन्यदा सपदि सांप्रतम् संप्रति अद्यतिते:
ऽस्मन्नाणुणी घ्रम् पूर्वस्मिन्निति पूर्वेद्युः परेद्युः अपरेद्युः
अन्येद्युः अन्यतरेद्युः उभयेद्युः उभयद्युः तर्हि एतर्हि कर्हि यर्हि प्रादिरुपसर्गः प्र
परा अप सम् अनु अव निस् निर् दुस् दुर् अभि वि अधि सु उत् नि प्रति अति परि
अपि उप आङ् उत् अन्तर् आविर् प्रागधातोः उपसर्गा धातोः प्राक् प्रयोक्तव्याः त
दव्ययं चादिरव्ययसंज्ञं भवति अव्ययाद्विभक्तेर्लुक् सदृशं त्रिषु लिंगेषु सर्वासु
च विभक्तिषु वचनेषु च सर्वेषु यन्न व्येति तदव्ययं क्त्वाद्यन्तं च क्त्वा ल्यप् तुमुन् णम्

२१ स्यपात्रिचतुर्भ्यां एण्व त्रिहायणी चतुर्हायणी त्रिचतुर्भ्यां किं द्विहायनी बाला वयोवाचि
नः किं चतुर्हायना शाला ईन्द्रादेरानीप् अदंतात् स्त्रियां पुंयोगे इंद्राणी वरुणानी
भवानी शर्वाणी रुद्राणी मृडानी आचार्यादणत्वे आचार्यानी हिमारण्ययोर्महत्वे।
महद्धिमं हिमानी अरण्यानी यवाद्दोषे दुष्टो यवो यवानी यवनाल्लिप्यां यवनानी
मातुलोपाध्याययोर्वा मातुलानी मातुली उपाध्यायानी उपाध्याया अर्यक्षत्रियो
पाध्यायेभ्यो वा स्वार्थे अर्याणी अर्या क्षत्रियाणी क्षत्रिया उपाध्यायानी उपाध्या।
या पुंयोगे च अदंतात्स्त्रियामीप् अदृष्टिगणकी पालकांतान्न गोपालिकाश्व
पालिका सूर्याद्देवतायामाप् सूर्यस्य स्त्री देवता सूर्या अन्यासूरी जातेरयोपधा
त् जातिवाचिनोऽयकारोपधाददकारांतात् स्त्रियामीप् महिषी हंसी अयोपधा
23 त् किं क्षत्रिया वैश्या क्वचिन्न बलाका गवयहयमुकयमनुष्यमत्स्यानामनिषे
धः गवयी हयी मुकयी हलस्तद्धितस्येपि लोपः मानुषी ईपि मत्स्यस्य यलोपः
मत्सी सूर्यागस्त्ययोरीपि च सूरी अगस्ती तिष्यपुष्ययोर्नक्षत्राणि यःलोपः

पिका चटकिका चटका कानिर्भस्त्रिका निर्भस्त्रका राषिका राषका सूतिका सूतका काशि
का द्विके द्वके निस्त्रिका निस्त्रका ॥ सो वा काचि पर तरादो च पूर्वस्य ह्रस्वे वा गंगा का गंगका
गंगिका नदिका नदका प्रत्ययसीतरा प्रत्ययसितरा वा गौरादेर्वैसंघ्यभावे नगौकाने
का ...ई प्रकृते नीमघो नी मुनी कत्री यस्यलोपः ३ वर्णा वर्णी पाले पे भवति तद्धिते म
र यकार ई पिर ३ उपगवी ... ई प्यनोऽल्लोपः राज्ञी द्विदामी ... तः षकार टकार ३ कार सकार
न्तेभ्यो धातः स्त्रियामीप् प्रत्ययो भवति व वराकी टकुरचर ३ गोमती विदुषी पचन्ती दीव्य
न्ती तुदती तुदन्ती म ... ताने प सीमा सीमानौ अनन्ताद्द्रु ... वहुयज्वा वहुराजानौ ३ प
वादाम दमे वहुयज्वा वहुयज्वे ३ पधालोपिनो वहु ... वहुराज्ञी वहुराजा पक्षे ३ प्रत्यय
र भवः वहुराजा वहुराजानौ नदादेः स्त्रियामीप् नदी गौरी ... दसी उरद घ्नी
उरमात्र ... तरी चेत्स्त्रैणी ... शार्ङ्गी की गार्गी गार्ग्यायणी लोहित्यायनी का
त्यायनी कौरव्या यण माण्डुक्यायनी आसुरायणी इत्यादि अनन्त्यवयो वाचिनोऽदन्तात
स्त्रियामीप् कुमारी किशोरी वधूटी चिरिंटी तरुणी तलुनी ... ताकि ... अन्त्ये तिकिं
वृद्धौ ३ घोतस्य वहुव्रीहेर्नेदं ३ ई प स्त्रियां कुंडोध्नी घटोध्नी ... वयवाचिनो ...

३ रात कल्याणक्रोडा सुजघना सहनञ्विद्यमानपूर्वान्न सकेशा अकेशा विद्यमाननासिका नख
मुखात्संज्ञायां शूर्पणखा गौरमुखा संज्ञायां किं ताम्रमुखी कन्या वोर्गुणात् उदंताद्गुणवा
चिनो वा स्त्रियामीप् पट्वी पटुः वह्वी वहुः खरुसंयोगोपधान्न खरुः पांडुः खद्वी मृदुः कृदि
कारादक्तिर्यतो वा रात्रिः रात्री शकटिः शकटी अक्तियर्थात्किं भूतिः अजननिः पद्धत्यादिभ्यो वा पद्धती
पद्धतिः ऐच मनोर् मनुः पूतक्रतुवृषाकप्यग्निकुसितकुसिदानामैरादेश ईप् च स्त्रियां पूयो
पूतक्रतायी अग्नायी वृषाकपायी कुसितायी कुसिदायी मनोरौ वा मनायी मनावी मनुः प
त्न्यादयो निपात्याः पत्नी सपत्नी राकपत्नी वीरपत्नी सखी अशिश्वी अन्तर्वत्नी अनडुही प्राची
प्राची प्रतीची प्रत्यची कांचिद्दा दृढपतिः दृढपत्नी वृषलपतिः वृषलपत्नी रा तरुणी हरिता
हरिणी रोहिता रोहिणी श्येता श्येनी असिता असिक्नी पलिता पलिक्नी इत्यादि रतो मनुष्याज
२५ तेरीप् दाक्षी अवंती कुंती मनुष्यात्किं तित्तिरिः उत ऊः उदंतादयोपधात् स्त्रियामूप्रत्ययो
भवति कुरूः अयोपधात्किं अध्वर्युः स्त्रीपंगोः श्वश्रूः पंगूः श्वशुरस्योकाराकारलोप ऊ श्वश्रू स्त्रियां
योगे श्वश्रूः उपमानवाचि पूर्वपदादूरूत्तरपदादूः करभोरूः संहितसफलक्षणवामसहितस

मनुष्यजातिवाचिनः

तेषी पोषी जानपदी वृत्तिश्चेदन्या जानपदा कुंडी अमत्रं कुंडान्या गोणी आवपनं गो
णान्या स्थली अकृत्रिमा चेत् स्थलान्या भाजी श्राणा चेत् भाजान्या नागी स्थूला चेत् नागा
न्या काली वर्णश्चेत् कालान्या नीली औषधी प्राणिनो ऽसंज्ञायां वा नीली नीला कुशी अ
यो विकारे कामुकी मैथुनेच्छायां कामुकान्या कबरी केशविन्यासश्चेत् कबरान्या शोणाद्वा शोणी शो
णा बह्वीहर्तीति पूर्वपदात्क्तांतात् ऊरुभिन्नी जाता तान्नदंतजाता असांगपूर्वपदाद्वासु
रापीती सुरापीता पाणिगृहीती भार्यायां अन्या पाणिगृहीता क्रीतात्करणादेः वस्त्रेण
क्रीता वस्त्रक्रीती क्तादल्पते अभ्रलिप्ती द्यौः स्वांगाद्वा स्वांगवाचिनो दंताद संयोगोपधा
दुपसर्जनाद्वा स्त्रियामीप् सुमुखी सुमुखा सुकेशी सुकेशा नासिकोदरोष्ठजंघादंतकर्णशृंगा
तराभ्यो वा ईप् तुंगनासिकी तुंगनासिका मंदोदरी मंदोदरा बिंबोष्ठी बिंबोष्ठा सुजंघी सुजंघा
सुदंती सुदंता सुकर्णी सुकर्णा सुशृंगी सुशृंगा अंगगात्रकंठपुच्छात् वा ईप् स्वंगी स्वंगा सुगात्री सु
गात्रा सुकंठी सुकंठा सुपुच्छी सुपुच्छा स्वंगेत्यादि कबरमणिविषशरेभ्यः परात्पुच्छान्नित्यं कबर
पुच्छी मणिपुच्छी विषपुच्छी शरपुच्छी उपमानात्पक्षपुच्छाभ्यां श्येनपक्षी श्येनपुच्छी नक्रोडादिबहुस

२४ पाय माप्नोति तत्रापि चतुर्थी पत्यणे ते राज्ञे करं ददाति विश्लेषो भागसाम्यावधौ
पंचमी हिमवतो वतरति गंगा धावतोऽश्वात् पतति संबंधे षष्ठी राज्ञः पुरुषः
आधारे सप्तमी औपश्लेषिकः सामीपिकः अभिव्यापकः वैषयिकः नैमि
त्तिकः औपचारिकश्चेति षोढा सः कटे शेते कुमारोऽसौ वटे गावः सुशेरते तिले
षु विद्यते तैलं हृदि ब्रह्मास्मृतं परं युद्धे संनह्यते धीरोऽङ्गुल्यग्रे करिणां शतम् कि
यालक्षणं भावस्तत्रापि सप्तमी वर्षति देवे चौर आयातः गोषु दुह्यमानासु गतः
विनासहनमस्कृते निर्द्धारणे स्वाम्यादिभिश्च परातेरपि योगे द्वितीयाया या विभक्तयः
25 विनादियोगे द्वितीया विना पापं सर्वं पालति अंतरे रात्रिं किं जीवितेन अंतरा
त्वां मां हरिः जपमनु प्रावर्षत उपहरिं सुराः कृष्णं परि अनु वा हरिं मभि नदी नदी
मनु वसिता सेना अति देवान्कृष्णः अभितो ग्रामं सर्वतो नगरं धिग्जाल्ममुप

ग्रति

देः रनोपमेयपसहितो रः श फोरः लवारणो रः वामोरः सहितोरः सहोरः ननर योरीप वृद्धि
श्च नारी पत्नसिः युवन्शब्दात स्त्रियां तिः युवतिः इति स्त्रीप्रत्ययाः लिंगार्थे प्रथमा नाम
र्थमात्रे लिंगाधिक्ये च प्रथमाविभक्तिः नियतोपस्थितिको नामार्थः उच्चैः नीचैः कृष्णः श्रीः।
ज्ञानं मखारी ब्राह्मणः आढकम् अलिंगा नियतलिंगाश्च नामार्थमात्रे इत्यस्योदाहरणं अनि
यतलिंगास्तु लिंगमात्राधिक्ये इत्यस्योदाहरणं तटः तटी तटम् एकः द्वौ बहवः आमंत्रणे च प्रथमा
अभिमुखीकरणे प्रथमा हे देव हे देवौ हे देवाः भोसः भोस् भगोस् अघोस् भवत् भगवत् अ
घवत् वा निपात्या भोः भो हरे भगो नमस्ते अघो याहि एषाः कार्यकर्तृसाधनयोर्दान
पात्रे वित्रिच्छावधोसंबंधे आधारभावयोर्द्वितीयाद्याविभक्तयस्तु भवंति का
र्यं कर्मकारके द्वितीया कटं करोति कारकः को रूपं पश्यति चाहबः राज्यं प्राप्नोति धार्मिकः
सोमं सुनोति सोमपाः कर्तरि करणे च तृतीया भिन्नः शरेण रामेण रावणो लोकरावणः
कराग्रेण विदारितोपि वानरैः युध्यते प्रतः दानपात्रे चतुर्थी वेदविदे गां ददाति विप

णाखे परस्येन्द्रस्यनवृद्धिः सौमेन्द्रः परस्य किं ऐं द्रम्गुः दीर्घात्परस्य वरुणस्य नवृद्धिः ऐं द्रावरुण
मैत्रावरुणौ दीर्घात्किं आग्निवारुणी अग्नेरिदवृद्धौ आग्निवारुणी सौहार्द्दं सौभागिनेयः सौभाग्य साकु
सैंधवं मानुशातिकं ऐहलौकिक पारलौकिकं णि तेवा उक्ताः वद्दमाणप्रत्ययाः र द्रेदेवता।
णि तेवा स्वस्त्रीयः असुरस्यापत्यमासुर्यः पित्र्योगव्य पयस्य कुल्य तदीय तदीय मदीय अन्य
स्य उक्तं अन्यदीय पितुर्भ्रातरि व्यः पितृव्यः पिता पितृव्यः मातुर्भ्रातरि डुलः मातुलः मातृपितृभ्यां पितृ
रि मातरि च डामहच मातुः पिता मातामहः मातुर्माता मातामही पितुः पिता पितामहः पितामही
२६ अवेर्दुग्धे सोढदूसमरीसाः अविसोढं अविदूसं अविमरीसं तिलान्निः फलाः पिंजपेजौ निःफ
लास्तिलास्तिलपिंजः तिलपेजः कारकात्क्रियायुक्ते कारकादपेते प्रत्यया क्रियायुक्ते कर्तरि कर्म
से मणि चकुक मेनरतःकौकामे वर्णः परिवृतो वा सौर पः कंबलः द्वैपः वैयाघ्रः पाण्डुकंबलादि नि
पाण्डुकंबलेन संवृतः पाण्डुकंबली रथः वाशिष्टेन वृष्टं वाशिष्टसाम कालेयं वरंस्विनाकृतो वा वारु र
चोग्रपः मनुना प्रोक्तो मानवो धर्मः मथुराया आगतो जातो वा माथुरः ग्रामादागतो ग्राम्यः
धुरं वहति रतिधुर्यः धौरेयः सर्वधुरीणः एकधुरीणः मुखपार्श्वतसो लोपईयेमुखतो भवः मु

ण्यः। माद्यः। माण्डूक्यः। पौतिमाष्यः। नाडायनः। चारायणः। गार्ग्यायणः। वात्सायनः। आमुष्यायणः। आ-
त्रेयः। कापेयः। नैधेयः। गाङ्गेयः। माहेयः। गौधेयः। नादेयः। कल्याण्यादीनामिनङ्। काल्याणिने-
यः। कौलटिनेयः। गोधादेरारगुदीचाम्। गौधारः। नाडारः। पाण्डारः। गौधेरः। नादेरः। पैतृष्वस्री-
यः। मातृष्वस्रीयः। पितृष्वसादेश्छण्। ढकि लोपः। मातृष्वसेयः। पैतृष्वसेयः। चाटकैरे पा-
ण्यः। चटकादैरण्। चटकस्यापत्यं चाटकैरः। अपत्ये लुक्। चटकायास्तु गवम्। ते केचित् प्रत्य-
यस्य। गार्ग्याः। वसिष्ठाः। भृगवः। अङ्गिरसः। कुत्साः। गौतमाः। अत्रयः। विदाः। अङ्गाः। वङ्गाः। क-
लिङ्गाः। विदेहाः। स्त्रियामवन्तिकुन्तिकुरुभ्यश्च सूरसेनादिभ्योऽवस्तु लोपः। अवन्ती। कुन्ती। कुरूः।
सूरसेनो देवतेदमर्थे देवतार्थे इदमर्थे चेत्कावहमारम्भ अस्य पाः। इन्द्रो देवतास्येरो
ड्रे से माना गेयमग्नये मेधीये वाक्यो ष्ठतीय आग्नेयो बामीयमारुद्रेति यज्ञपानपादपानपा
तैरपानमनुपानमादेशोऽईयेयपो। परतः अपानं द्वीयं अपानं स्त्रीयं अपानं द्वीय
अपानं स्त्रीयं प्रावृषेण्यः। प्रावृट् देवतास्य प्रावृषेण्यः। प्रजापतिः देवतास्य काय। कवि
ढ्ये। पूर्वोत्तरपदाद्यो। स्वरये। कवि हविः। हिरण्यपि। आग्नि मारुतं सामान्येतत् ने हस्वादवि

४५ पाञ्चपत्यः कानीनः कन्यायासे मेकातीया काञ्चाः गार्गीपारे वत्यास्मपत्यं रैवतिकः पुष्येण युक्ता
पौर्णमासस्ता पौषी ते शौनकिस्यापत्यं दाक्षिपास्त्रे देवतायस्य शुक्रियं रुद्रस्य लिंगं रुद्रियं सौदीनी
व्यात्याहिकः कुद्दाले खनति कौद्दालिकः हलं वहति हालिकः शब्दं करोति शाब्दिकः दांडुरिकः धा
र्मं चरति धार्मिकः पक्षिणां हन्तीति पाक्षिकः शाकुनिकः तैत्तिमिसिकः वैदिकः तैत्तिरिकः मासिकः।
मैनिकः मार्गिकः सारंगिकः पुराणमधीते पौराणिकः पीलवादिकः णी दिभ्यः कुणाः हो पाकमू
लयोः पीलकुणः पाकः पीलुकुणः कर्णस्य मूलं कर्णजहः पक्षात् तिः मूले पक्षस्य मूलं पक्षतिः चु
चुचणौ वित्तेः विद्यया वित्तः विद्याचणः विद्याचुंचुः वैशालशंकटे विस्तृतविशालः विशंकटः विसप्र
दंकटः विकटः संकटः प्रकटः उत्कटः आलावृ तिलो मामगाम्यो रजस्य कटः आलावूनां रजः आला।
वूकटः तिलकटः उमाकटः भंगाकटः गोष्ठादयः स्थानादिषु पशुनाम्नः गवां स्थानं गोष्ठः गोगोष्ठम
27 श्वगोष्ठं संघाते कटः अवीनां संघातः अविकटं विस्तारे पटः अविपटः द्वित्वे गोयुगः द्वौ वृषौ
उष्ट्रगोयुगं द्वौ उष्ट्रौ षट्त्वे षड्गवः अश्वषड्गवः स्नेहे तैलः तिलतैलं सर्षपतैलं भवने क्षेत्रे
शाकटशाकिनौ इक्षुशाकटं इक्षुशाकिनं भवने... अवात्कुटारकटौ अवाचीनं
अवकुटारः अवकटः नासिकायां नतेः संज्ञायां टीटञ्नाटभ्रटाः अवनते नासिकायाः अवटी

रवतीयं पार्श्वतीयं देवस्य राजजन परोणकुकार्ईये देवानां रदं देवकीयं स्वस्य इदं स्वकीयं राजकीयं जनकी
यं परकीयं मध्यान्मः भवादर्थे मध्यमः इदं मत स्य वा तलो पे राणि इदं मन इदं मतं चिर पस्न्परारिभ्य
त्नः चिरत्नं पस्त्नं परारित्नं ग्रामादि पञ्चाद्यतात् इम [illegible] ग्रामादि मे पञ्चम [illegible] ति मे इत्यनु [illegible]
वा स्याप मयट् सनादागते समरूप्यं समयं समीयं देवदत्तरूप्यं देवदत्तमयं देवदत्तीयं [illegible] गलिनो
[illegible] नः [illegible] गलिना [illegible] मधीयते [illegible] गलेचिनः पाराशर्यशिलालिभ्यां भिक्षुनटसूत्रयोर्णि
निः पाराशर्येण प्रोक्तं भिक्षुसूत्रं मधीयते पाराशरिणः भिक्षवः शैलालिनो नटाः कर्मन्दकृशा
श्वादिनिः [illegible] कर्मन्दिनः कृशाश्विनः [illegible] विकारे [illegible]
शामीलं [illegible] विंशति त्रिंश
[illegible] विंशकः त्रिंशकः विंशतिकः त्रिंशतिकः [illegible]
[illegible] मनोर्जातावपत्येष्यञ्णौ मनोरपत्यं मनुष्यः मानुषः जातौ किं मानवः केन
चेकाः कार कातक [illegible] नरयरकरत्येते प्रत्ययाः भवन्ति कर्तरि कर्मणि [illegible]
[illegible] ते [illegible] मधीते [illegible] ग्रामादागतः [illegible] समीचीनः
समीचीनः तिरश्चीनः कुलस्यापत्यं कुलीनः [illegible]

तृतीया त्रयस्त्रिंशापमः प्रकृत्यादिभ्यश्च प्रकृत्याचारुः प्रायेणयाज्ञिकः गोत्रेणगार्ग्यः
समेनैति विषमेणैति द्विद्रोणेन धान्यं क्रीणाति सुखेन दुःखेन वा याति दिवः कर्मणि
कर्मसंज्ञा वा स्यात् अक्षैरक्षान्वा दीव्यति तुल्यार्थैर्योगे तुलोपमावर्ज्यं तृतीया कृष्णे
न तुल्यः रामेण सदृशः तुलोपमावर्ज्यं किं कृष्णस्य तुलोपमा वा नास्ति फलप्राप्तौ का
लाध्वनोरत्यन्तसंयोगे तृतीया मासेनानुवाकोऽधीतः फलप्राप्तौ किं मासम
धीते किंचिन्नायातः इत्यादि नमादियोगे चतुर्थी नमो नारायणाय स्वस्ति स्वाहा स्व
धालंवषड्योगे उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी नमस्करोति देवान्
२० प्रभ्वादियोगे षष्ठ्यपि भोजनाय भोजनस्य वा प्रभुः समर्थः शक्तः कृष्णाय कृष्णस्य वा
भद्रं कुशलं सुखं आयुष्यमर्थः प्रयोजनं वा भूयात् रुच्यर्थधातुयोगे प्रीयमाणे च
तुर्थी हरये रोचते भक्तिः श्लाघह्नुङ्स्थाशपां प्रयोगे बोधयितुमिष्टे गोपी कृष्णाय
श्लाघते ह्नुते तिष्ठते शपते वा धारेरुत्तमर्णो भक्ताय धारयति हरिः स्पृहयतेरीप्सिते

पृथुपरि पर्वते त्र्यधिसुरवंशो योऽ यो गामं उभयत: कृष्णमरावं परित: समया
निकषा हा प्रति योगेपि सा कृष्णमक्रोशं चति वुभुक्षितेन प्रतिभाति किंचित मा
लो धनान्नैरं तत्र मासमधीते क्रोशं पर्वत: मासं गुडधाना: मासं कल्याणी क्रोश
कुटिला नदी नैरंतर्ये किं मासस्य द्विरधीते क्रोशस्यैकदेशे पर्वत: अभिपर्वी
तां शरीरस्यासामाचर: कर्म: अभिनि पूर्वस्य विश: उपान्वाध्याङ् पूर्वस्य वसः अ
धिशेतेऽधितिष्ठति अध्यास्ते वा वैकुंठं हरि: अभिनिविशते सन्मार्गम् उपवस
ति अनुवसति अधिवसति आवसति वा वैकुंठं हरि: नाभुक्त्यर्थस्य वने सिंहः उप
वसतीत्यादि सत्यादि योगे तृतीया सह शिष्येण आगतो गुरु: रावेसाकं सार्द्धं स
मं योगेपि येनांगविकार: येनांगेन विकृतेनांगिनो विकारो लक्ष्यते ततस्तृतीया
अक्ष्णा काण: अंगविकार: किं अक्षि काणमस्य किंचतु प्रकारं प्राप्तस्य लक्षणे

३६ दूरत्वादि क्रियागुणजातिसंज्ञाभिः समुदायात् पृथक्करणं निर्धारणं यतस्तत्र षष्ठीसप्तम्यौ
क्रियापराणां क्रियापरेषु वा भगवदाराधकः श्रेष्ठः गवां गोषु वा कृष्णा गौः सम्पन्नक्षीरा
नृणां नृषु वा ब्राह्मणः श्रेष्ठः छात्राणां छात्रेषु वा मैत्रः पटुः स्वाम्यादियोगे षष्ठीसप्त
म्यौ गवां गोषु वा स्वामी अधिपतिः ईश्वरः दायादः साक्षी प्रसूतः प्रतिभूर्वा अनादरा
धिक्ये क्रियालक्षणे षष्ठीसप्तम्यौ रुदति रुदतो वा प्राव्राजीत् आयुक्तकुशलाभ्यां यो
गे तात्पर्ये षष्ठीसप्तम्यौ आयुक्तः कुशलो वा हरिपूजने हरिपूजनस्य वा तात्पर्ये किं
एकदेशे गौरायुक्तः साधुनिपुणाभ्यां योगे पूजायां सप्तमी मातरि साधुर्निपुणो वा प्र
सितोत्सुकाभ्यां योगे तृतीयासप्तम्यौ प्रसित उत्सुको वा हरिणा हरौ वा साधुसाध्वप्रयो
२९ गे सप्तमी साधुः कृष्णो मातरि असाधुर्मातुले निमित्तात्कर्मयोगे सप्तमी चर्मणि द्वी
पिनं हन्ति दन्तयोर्हन्ति कुञ्जरं केशेषु चमरीं हन्ति सीम्नि पुष्कलको हतः क्तस्येन्विषयस्य कर्मणि
सप्तमी अधीती व्याकरणे तादर्थ्ये चतुर्थी संयमाय श्रुतं धत्ते नरो धर्माय संयमे ध
र्ममोक्षाय मेधावी धनं दानाय मुक्तये तुमोऽर्थाप्रयुक्तस्य कर्मणि चतुर्थी फलेभ्यो

ग्रा

पृष्ठेभ्यः स्पृहयति ईप्सितं किम् पुष्पं वनेस्पृहयति वायुः क्रुधद्रुहेर्ष्योऽसूयार्था
नां प्रयोगे यं प्रति कोपः स संप्रदानं स्याच्च तुर्थी हरये क्रुध्यति द्रुह्यति ईर्ष्यति असूय
ति इत्यादि यं प्रति कोपः यः किं मा यीई र्ष्यति तन्नाम न्यो माद्रुह्यात् कृतादियो
गे पंचमी कृते ज्ञानान्न मुक्तिः अन्यो ग्रहाद्विहारः आरात म्रात इतरो रामात् भिन्नः
कृष्णात् पूर्वं ग्रामात् प्राग्वनात् दक्षिणो ग्रामात् दक्षिणाहि ग्रामात् विनाकृ
ष्णात् पृथक् ज्ञानाद्वा उपाध्यायादधीते जनिकर्तुः प्रकृति ब्रह्मणः प्रजाः प्रजा
यंते यतश्चाध्वकालनिर्माणं तत्र पंचमी तद्युक्तादध्वनः प्रथमासप्तम्यौ कालात् सप्तमी च वक्त
व्या वनाद् ग्रामो योजने योजनं वा कार्तिक्याः आग्रहायणी मासे अपाङ्परिभ्यो
पंचमी च वक्तव्या आ पहरेः परि हरेः संसारः आ मुक्तेः संसारः प्रद्युम्नः कृष्णात् प्र
ति तिलेभ्यः प्रति यच्छति माषान् हेतौ तृतीया पंचम्यौ जाड्यात् जाड्येन वा बद्धः
स्तोकान्मुक्तः दूरान्तिकार्थप्रयोगे षष्ठ्यपि ग्रामस्य ग्रामाद्वा दूरात् अंतिका

प्र ग्रामस्य वा

जगाम ग्रीणतेदायी कृत्यानां कर्त्तरि वा मया मम वा सेव्यो हरिः उभयप्राप्तौ कृत्ये षष्ठी
न नेतव्या व्रजं गावः कृष्णेन दूरनिकटार्थयोगे षष्ठीपंचम्यौ दूरं निकटं वा ग्राम
स्य ग्रामाद्वा दूरनिकटार्थेभ्यो द्वितीयातृतीयाषष्ठीपंचमीसप्तम्यः दूरनिकटार्थेभ्यो
नाम्नः स्वमात्रे द्वितीयातृतीयापंचमीषष्ठीसप्तम्यः ग्रामाद्दूरं दूरेण दूरात् दूरस्य
दूरे वा एवं निकटे द्यूतार्थस्य क्रयविक्रयरूपव्यवहारार्थस्य च दिवः कर्मणि षष्ठी श
तस्य दीव्यति नोपसर्गेण तस्य शतं वा प्रदीव्यति षष्ठी हेतुप्रयोगे अन्नस्य हेतोर्वसति
सर्वादेर्हेतुप्रयोगे हेतौ षष्ठी च तृतीयाषष्ठ्यौ केन हेतुना वसति कस्य हेतोः वा नि
मित्तपर्यायप्रयोगे सर्वादेः सर्वा विभक्तयो सर्वादेः सप्तमी यद्वयः को हेतुः किं प्रयोज
30 नं केन हेतुना ज्ञानेन निमित्तेन हरिः सेव्यः ज्ञाननिमित्ताय नाम्नोर्थे प्रथ
मा आख्यातकृत्समासतद्धितनिपातैरुक्ते कारके संबंधे च प्रथमा स्यात् घटः क्रियते
कुलालेन हरिः करोति कृष्णः कंसं हतवान् कृष्णेन कंसो हतः पंचनीतिर्हि दानीयो विप्रः
उपाध्याया योग्या हि एः पंचनीसप्तालीं ग्रामाद्देदः ३ ठुर घः ३ पद्दतपशुः ३ कृतान्नः पी

यातिकप्पत्तोऽपकर्मण्याधारे च पंचमी हर्म्यात्प्रेक्षते आसनात्प्रेक्षते कर्तृकर्मणोर
नादौ कृति षष्ठी कर्तरि कर्मणि च षष्ठी तादिवर्जिते कृति प्रयुज्यमाने कृष्णस्य कृतिः जग
तः कर्ता कृष्णः गुणकर्मणि चाने ताऽश्वस्य ग्रामं ग्रामस्य वा उभयप्राप्तौ कृति कर्तरि
ग१ षष्ठी न किंतु कर्मण्येव आश्चर्यो गवां दोहोऽगोपेन स्त्रीप्रत्यययोरकाकारयोर्योगे नो
क्तं भेदिका विभित्सा वा रुद्रस्य जगतः शोभनकृतिर्वा विचित्रा जगतः कृतिर्हरेरन्य
शब्दानामनुशासनमाचार्येणाचार्यस्य वा नाधारार्थक्तस्य योगे षष्ठी राज्ञां मतः बु
द्धः पूजितो वा इदमेषामासितं शायितं कृतं वा कृतवान् कृतवति चकृवान् चक्राणः चक्रि वा सुखं
हरिः हरिं दिदृक्षुः अलंकरिष्णुर्वा दैत्यान् घातुको हरिः जगत्स्रष्टा सुखं कर्तुं विष्णुना हु
ता दैत्या दैत्यान् हतवान् हरिः ईषत्करः प्रपंचो हरिणा सोमं पवमानः आत्मानं मंड
यमानः वेदमध्यापयन् कर्ता लोकान् द्विषन् मुरस्य मुरं वा द्विषन् भविष्य
त्यकस्य भविष्यदाधमर्ण्यार्थस्येनश्च योगे षष्ठी सतः पालकोऽवतरति व्र

अनुरूपं रूपयोग्यम् अर्थमर्थं प्रति प्रत्यर्थं शक्तिमनतिक्रम्य करोतीति यथाशक्ति हरेः सादृश्यं सहरि समृ
द्धेः सादिरिति सहस्यस्य सः ज्येष्ठस्यानुपूर्व्येणानुज्येष्ठं चक्रेण युगपत् सचक्रं सदृशः सख्या स
सखि क्षत्राणां संपत्तिः सक्षत्रं तृणमप्यपरित्यज्य सतृणं अग्निग्रन्थपर्यन्तमधीते साग्नि य
था सादृश्ये यथाशब्दः सादृश्येन समस्यते यथा हरिस्तथा हरः अवधारणे यावदिति च अवधा
रणार्थे यावच्छब्दे प्रयुज्यमाने योऽन्वयः सोऽव्ययीभावसंज्ञः समासो भवति यावन्तः श्लोका
स्तावतोऽच्युतप्रणामाः यावच्छ्लोकं अवधारणे किं यावद्दत्तं तावद्भुक्तं क्वचिदनव्ययं पूर्व
पदोऽव्ययीभावसंज्ञः समासो भवति उन्मत्ता गङ्गा यस्मिन्देशे इत्युन्मत्तगङ्गं शाकस्य लेशः शा
कप्रति अक्षेण विपरीते वृत्ते अक्षपरि शलाकया विपरीते वृत्ते शलाकापरि एकेन विपरीते वृत्ते
एकपरि क्वचित् अपविष्णु अपविष्णु परिविष्णु परिविष्णु बहिर्वनात् बहिर्वनं प्राग्वनात्
3| प्राग्वनं आमुक्तेः आमुक्ति अभ्यग्नि अभ्यग्नि प्रत्यग्नि प्रत्यग्नि वनस्य समीपे उपवनं गङ्
गाया अनु अनुगङ्गं तिष्ठन्ति गावो यस्मिन्काले स तिष्ठद्गु आयतीगवं पारेगङ्गाया पारेगङ्ग
इत्यादयो निपात्याः खले यवा यस्मिन्काले खलेयवं द्वौ मुनी वंश्यौ द्विमुनि त्रिमुनि व्या
करणस्य सप्तगङ्गासमाहृताः सप्तगङ्गं द्वियमुनं इति द्विगुः समासे सति टच् अकारस्येते प्रत्यया

तांवरः वीरपुरुषः कौंकुमं वसं माथुरा घनवान् दृष्टवती विवृद्धोऽपि संवर्द्धि
सवे हेतुमसां प्रते कस्मादमुना रद इत्यवोधि सः इति विग्रहार्थः ॥ अथाव्ययं विभ
क्ति विशिष्टानां पदानां समासो निरूप्यते समासः स्यान्वयेनाम्ना नाम्ना मन्वये सति
समासो भवति चकारात् कृत्तद्धितधातुसंज्ञा प्रत्ययोत्प्रत्ययाश्च कृतो समासंज्ञकाव्यय
पूर्वनिपातः पूर्वमव्ययं अव्ययीभावः अव्यये पूर्वपदे सति योन्वयः सोऽव्ययीभावसं
ज्ञकः समासो भवति समासप्रत्यययोः समासे वर्तमानाया विभक्तेः प्रत्यये च परे लुक् नमता
स्यादिः सनपुंसकं अव्ययीभावो नपुंसकलिंगो भवति नपुंसकस्येतिकस्वः अव्ययीभावा
त विभक्तेर्लुक् अधिस्त्रि गुरुकार्यं अतेमनतः अदंतादव्ययीभावाद्विभक्तेर्नलुक् अतेव
त्वपिताऽमादेशः कुम्भस्य समीपमुपकुम्भं वा नम्यौः अदंतादव्ययीभावात् टाङ्योर् मा उपकु
म्भेन उपकुम्भेन वा कृतं उपकुम्भे उपकुम्भे वा निधेहि अनतः किं उपकुम्भात् भक्ताणां समृद्धिः सुभ
द्रं यवनानामव्ययं दुर्यवनं मक्षिकाणामभावो निर्मक्षिकं हिमस्यात्ययोऽतिहिमं निद्रा संप्र
ति न युज्यते इत्यतिनिद्रं हरिशब्दस्य प्रकाश इति हरि विष्णोः पश्चादनुविष्णु रूपस्य योग्यं
अव्ययंविभक्तिसमीपसमृद्धिव्यृद्ध्यर्थाऽभावात्ययाऽसंप्रतिशब्दप्रादुर्भावपश्चाद् यथाऽनुपूर्वयोग
पद्यसादृश्यसंपत्तिसाकल्यांतवचनेषु

वाक्संस्त्रमयं गोः पुरीषं गोमयं न संधिर्य्वौ युवु संधिजयोर्यकार वकारयोः संबंधिनः स्वरस्य न वृ
द्धिः किंतु तयोर्युडागमः यस्येदं वैयस्येदं पश्चाद्वृद्धिः व्याकरणमधीते वेद वा वैयाकरणः स्वश्वं
वेद सौवश्वः व्यासस्यापत्यं वैयासकिः द्वारादीनां च द्वारे नियुक्तो दौवारिकः व्यल्कसस्येदं वैयल्कसं स्वसौ
वग्रामिकः नैयग्रोधं सौवादुमृदवं शौवस्तिकं इते जातार्थे लज्जा जाता यस्य लज्जितः फलितः
तारकितस्तीतरतमेयसिष्ठाः प्रकर्षे अतिशयेन शुक्लः शुक्लतरः शुक्लतमः ईयसिष्ठे टिते
लघीयान् लघिष्ठः गुर्वादेरिमनीयस्सु गरादिष्टेः लोपश्च गुरोर्भावो गरिमा अतिशयेन गु
रुः गरिष्ठः गरीयान् प्रियस्य भावः प्रेमा अतिशयेन प्रियः प्रेष्ठः प्रेयान् अतिशयेन स्थूलः
स्थविष्ठः स्थवीयान् प्रशस्य श्रेष्ठः श्रेयान् दीर्घस्य द्राघ द्राघीयान् द्राघिष्ठः स्थिरः स्थे
32 ष्ठः स्थेयान् स्फिरः स्फेष्ठः स्फेयान् उरुः वरिष्ठः वरीष्ठः वरीयान् बहुल बंहिष्ठः बंहीयान् वृद्धः व
र्षिष्ठः वर्षीयान् तृप्रः त्रपिष्ठः त्रपीयान् वृंदारकः वृंदिष्ठः वृंदीयान् दविष्ठः दवीयान् अतिशये
न अल्पः कनिष्ठः कनीयान् ह्रस्व ह्रसिष्ठः ह्रसीयान् क्षिप्रः क्षेपिष्ठः क्षेपीयान् क्षुद्रः क्षोदीयान्
अंतिकः सामिक नेदिष्ठः नेदीयान् बाढः साधिष्ठः साधीयान् ई लोपः ज्यायान् ज्यादीयसः ज्या

वलोदीर्घः॥ कृषीवलः आसुतीवलः परिषद्वलः अन्येभ्योपि॥ भ्रातृवलः पुत्रवलः दंतावलः शिखा
वलः तुंदिवलिवटेर्भः तुंदिभः वलिभः वटिभः एतत्किमिदं यत्तदस्यः परिमाणे वतुः यत्तदेतदामाव
तौ यावान् तावान् एतावान् किमिदान किमः किर्वेतोर्वेतोवस्यायः कियान् इदमः इश् एवतो वंस्य घः
इयान् अनुग्रहादेर्लुः अनुग्रालुः कृपालुः दयालुः तुन्दादेः दंतादुरः दंतुरः अस्मायामेधास्रजोविनि तप
स्वी तेजस्वी मायावी मेधावी स्रग्वी आमयस्य दीर्घश्च आमयावी वाचोग्मिन् वाग्मी आलाटौ कुत्सित
भाषिणि॥ वाचालः वाचाटः ईषदसमाप्तौ कल्पदेश्यदेशीयाः ईषदसमाप्तः॥ सर्वज्ञः सर्वज्ञकल्पः
पटुजातीयः कृतुपः कासूगोणीभ्यां ष्टरः ह्रस्वा कासूः कासूतरी गोणीतरी वत्सोक्षाश्वर्षभेभ्यस्तनुत्वे॥
तनुर्वत्सः वत्सतरः उक्षतरः अश्वतरी ऋषभतरः देवतातात् तादर्थ्ये यः अग्निर्देवतायै इदं अग्निदेवत्यं
पादार्घाभ्यां च पादार्थमुदकं पाद्यं अर्घ्यं नवस्य नू आदेशः त्नतनप्खनाः प्रत्ययाः नूत्नं नूतनं नवीनं
पुराणे प्रात्तनश्च प्रत्नं प्रणं प्रतनं प्रत्नं प्रीणं अतिथेर्यः अतिथये इदं आ[illegible]तिथ्यं प्रशंसायां रूप
पः प्रशस्तो वैयाकरणः वैयाकरणरूपः कुत्सायां पाशः कुत्सितो भिषक् भिषक्पाशः वेयः सतपूर्वेचर
ट पूर्वं दृष्टः दृष्टचरः आढ्यचरी प्रकृत्यर्थविकारप्राधान्यादिषु मयट् अन्नं प्रचुरं यस्मिन् अन्नम
यो यज्ञः मृन्मयो घटः स्त्रीमयो जल्मः अमृतस्वरूप असमासे अमृतमयः [illegible] आत्मस्य विकारो वयवे

पि उक्ताः वद्गमाणा अप्रत्ययाः स्वार्थे पि स्युः देवदत्तकः चौरः वय एव वयसः रक्ष एव राक्षसः चत्वार एव
र्णाः चातुर्वर्ण्यं समीपमेव सामीप्यं चत्वारो वेदाः चातुर्वैद्यं प्रस्तर एव प्रास्तरः चातुर्मास्यं त्रैलोक्य
मनंतर एवानंत्यं क्रम एव साप्तपद्यं आवसथ एवावसथ्यं इतिह एवैतिह्यं नाम पारंपर्योपदेश मेव भेष
जमेव भैषज्यं भागरूपनामभ्यो धेयः भाग एव भागधेयं नामधेयं रूपधेयं देवात्तल् देवा
एव देवता मृदस्तिकः मृदेव मृत्तिका सस्नौ प्रशंसायां प्रशस्ता मृत् मृत्सा मृत्स्ना सूत्रम् तीन योर्युष्म
दस्मदोर्युष्माकास्माकौ एकार्थे योस्तवकममकौ युवयोर्युष्माकं वायं यौष्माकः यौष्माकी
नः आवयोरस्माकं वायं आस्माकः आस्माकीनः तवायं तावकः ममायं मामकः तावकीनः मा
मकीनः वत्तुल्ये सादृश्ये वत्प्रत्ययो भवति चंद्रेण तुल्यं चंद्रवत् ब्राह्मणवत् क्षत्रियवत् मथु
33 रायामिव मथुरावत् पाटलिपुत्रे प्रकारः चैत्रस्येव चैत्रवत् मैत्रस्य गुरुरिदमर्हं पि विधिमर्हतीति
विधिवत् भावे त्वतलौ शब्दस्य प्रवृत्तिनिमित्तं भावस्त्व वाच्यास्तेस्युः तातस्त्रियां त्वयुक्तं त
ल्लिंगं ब्राह्मणत्वं ब्राह्मणता ब्राह्मण्यं शुक्लता शौक्ल्यं वैदुष्यं कर्मण्यपि ब्राह्मणस्य कर्म ब्रा
ह्मण्यं राज्यं सैन्यं लोहितादेर्डिमन् वा भावे लोहितिमा लोहितता लोहित्यं लाघिमा लघिमा

टं अवनाटं अवभ्रटं तद्योगान्नासिकाऽवटीटा पुरुषोऽवटीटः। नेर्बिडज्बिरीसचौ नतेऽर्थे निबिडं निबि
रीसं इनच्पिटच्चिकचि च प्रत्ययाने: चिक चि चिकादेशौ नतेऽर्थे चिकिनं चिपिटं चिक्कं क्लिन्नस्य चिलपिल
उलोलः प्रत्ययोऽस्य चक्षुषी त्यर्थे क्लिन्ने चक्षुषी अस्य सः चिल्लः पिल्लः चुल्लः उपाधिभ्यामासन्ना
रूढयोस्त्यकः पर्वतस्यासन्नाभूमिरुपत्यका आरूढाधित्यका कर्मणि: ठ घटते इत्यर्थे कर्मणि घ
टते कर्मठः साक्षाद्द्रष्टरि संज्ञायामिनिः साक्षाद्द्रष्टा साक्षी ईष्टादिभ्यश्च इनिरनेन इत्यर्थे ईष्टमनेन
ईष्टी अधीती हैयंगवीन श्रोत्रियन्दै पि अनुपदी इत्यादयो निपात्याः ह्योगोदोहस्य घृ
तं हैयंगवीनं छन्दोऽधीते श्रोत्रियः परक्षेत्रे चिकित्स्यः क्षेत्रियः अनुपदमन्वेष्टा अनुपदी आख्या
तोऽव्ययसर्वादेष्टेः प्रागकः पचतकि उच्चकैः सर्वकः अयकं असकौ त्वकं अहकं त्यतनौ भवाद्यर्थे
त्यतने प्रत्ययौ स्तः अमात्यः कुत्र भवः कुत्रत्यः कुतस्त्यः इहत्यः सनातनः क्वत्यः तत्रत्यः अव्ययस्यत
द्धितयस्तरयोष्टिलोपः वक्ति भववाह्यः प्रोभवः श्वोवः चोनपुनिकः दक्षिणापश्चात्पुरसस्त्यक् दाक्षि
णात्यः पाश्चात्यः पौरस्त्यः रोमनसो रेषमस्तनं ह्यस्त्यं श्वस्त्यं शौवस्तिकः कालाट्ठञ् सौवस्तिके अद्यातनः ह्यस्
स्तनः सनातनः सदातनः पुरातनः दोषातनः सायंतनः चिरंतनः। प्राह्णेतनः प्रागेतनः स्वार्थे

म्वृशीतितमः द्विचत्वारिंशत्तमः पंचाशत्तमः षष्टेः पूरणः षष्टितमः सप्ततितमः नवतितमः शतादे
र्नित्यं शततमः संख्यायाः प्रकारे धा द्वाभ्यां प्रकाराभ्यां द्विधा त्रिधा चतुर्धा दशधा द्वित्रिभ्यां मे धा
धमुञ्वा द्वैधा त्रैधा द्वैधं त्रैधं धा एकात ध्यमुञ्वा ऐकध्यं एकधा एकायाः क्रिन्नसेहायेराकाकी
क्रियायाअभ्यावृत्तौ कृत्वस् पंचवारानरति पंचकृत्वः सप्तकृत्वः द्वित्रिचतुर्भ्यः सुः द्विः त्रिः चतुः एकस्य सकृदादे
शश्च एकवारान् सकृत् बह्वः ल्यार्थे तकारकात् शस् बहुशः अल्पशः संख्यापरिमाणयोर्वीप्सा
यां द्वौ द्वौ इति द्विशो ददाति प्रस्थशः माषशः तयदुपद्वौ संख्याया अवयवे द्वाववयवौ यस्य तत् द्वित
यं त्रितयं चतुष्टयं चतुष्टयी द्वयं त्रयं द्वयी त्रयी स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्स्नञौ स्त्रैणः पौंस्नः पुंसि भव
34 वः पौंस्नः वा वीप्सायां पदे द्विः वृक्षं वृक्षं सिंचति ग्रामे ग्रामे रमणीयः परेर्वर्जने वा द्विः परि
परि वंगेभ्यो वृष्टो देवः वंगान् परिहृत्येत्यर्थः परि वंगेभ्यो वृष्टो देवः उपर्यध्यधसः सामीप्ये
द्विः उपर्युपरि ग्रामं ग्रामस्योपरिष्टात् समीपदेशे इत्यर्थः अध्यधि सुखं सुखस्योपरिष्टात् समी
पकाले दुःखमित्यर्थः अधोऽधो लोकं लोकस्याधस्तात् समीपदेशे इत्यर्थः वाक्यादेः संबो
धनस्यासूयासंमतिकोपकुत्सनभर्त्सनेषु उदाहरणं सुंदर सुंदर वृथा ते सौंद
र्यं समते देव देव वंद्योऽसि सिक्को दुर्विनीत दुर्विनीत रदानी ज्ञास्यसि कुत्सने धानुष्क धानुष्क वृथा

शाष्टात्स्वरस्य ई यस ईकारस्य लोपः अतिशयेन वृद्धः प्रशस्यो वा ज्यायान् ज्येष्ठः बहोरिष्ठेयिः बहोस्
तेरस्यैकारस्येष्ठस्यैकारस्य चिरादेशः बहोर्भूरादेशः भूयिष्ठः भूयान् किमोऽरव्ययादाख्याताच्चतरत
मयोराम् द्रव्यप्रकर्षे कृतस्वरो किंतमां उच्चैस्तरां गायति पचतितरां पठतितमां द्रव्यप्रकर्षे तु उच्चैस्त
मस्तरुः परिमाणे दघ्नद्वयसट्मात्रट् जानुदघ्नं शिरोद्वयसं पुरुषमात्रं पुरुषदघ्नं स्त्रियां मए च चो
रुषं हस्तिन वर्तेतास्मार्थे द्वयसमात्रो तावत् द्वयसं तावन्मात्रं द्वयोर्बहूनां चैकस्य निर्द्धारणे किमादिभ्यो
डतरडतमौ भवतः महतो कारणेः कतरः भवतां ताञ्चिकः कतमः भवतां यतरः स्मा किकस्ततरडडु डतु
संख्येयः विशेषावधारणे द्वेः स्त्रीयः द्वयोः पूरणे द्वितीयः त्रेः सम्प्रसारणं च तृतीयः षट्कतिकतिपयचतुर्भ्यस्थ
ट् षष्ठः षष्ठी कतिथः कतिपयथः चतुर्थः चतुरो यलोपश्च लोपः तुर्यः तुरीयः पंचादेर्मट् पंचमः पंच
मीसप्तमः अष्टमः नवमः दशमः एकादशादेर्डट् दशान्तस्य परे एकादशः स्यात् एकेन अधिकाद
श एकादशः एकादशानां संख्यापूरकः एकादशः एकादशी ड्डः षष्ठ्नो रातेस्संख्यायामुत्तरपदे अनशीते
अष्टादशः द्वादशः द्वादशी त्रेस्त्रयस् त्रयोदशः चतुर्दशः पंचदशः षोडशः सप्तदशः विंशत्यादेर्वा त
मट् एकेन ऊना विंशतिः एकोनविंशतिः एकोनविंशतेः संख्यापूरकः एकोनविंशतितमः विंशतेस्ति
लोपे डिति विंशः त्रिंशत्तमः त्रिंशः द्वाभ्यामधिकाशीतिः द्व्यशीतिः द्व्यशीतेः संख्यापूरकः द्व्यशीतितमः

४०२

तडिदादिभ्यश्चेति तडित्वान् विद्युत्वान् ऊर्मीसदेरिकैनौमायोव्रीहिमायिकः लोमपामपिछादिभ्यः शनेलचः लोमशः गि
रिशः पामनः द्रुद्रुणः अंगना लक्ष्मणा अच्चलक्ष्मणः विष्वगित्युत्तरपदलोपश्चाकृतसंधेः विषुणः पिच्छिलः
तुंदिलः फेनिलः सिध्मादेर्लः सिध्मलः चूडालः कुमुदनडवेतसेभ्यो ड्मतुप् कुमुद्वानि संति गोसैति कुमुद्वान् नड्वा
न् वेतस्वान् महिषात् ड्मतुः महिष्मान् नदेशः नडशादाड्ड्वलः शाड्वलः नड्वलः शिखाया वलः शिखावलः नडादि
नामीये कुक् नडकीय कुंचायाः ह्रस्वत्वं च कुंचकीयं शृंगवृंदाभ्यामारकः शृंगारकः वृंदारकः फलबर्हाभ्यामि
नः फलिनः बर्हिणः हृदयादालुः हृदयालुः शीतोष्णतृप्रेभ्यस्तदसहने शीतं न सहते [redacted] ना
शीतालुः उष्णालुः तृप्रं दुःखं न सहते तृप्रालुः हिमाच्चेलुः हिमं न सहते हिमेलुः बलाद्दूलः बलूलः वा
तात्समूहे च वातं न सहते ~~शीतालुः उष्णालुः~~ वातस्य समूहो वा वातूलः तः पर्वमरुद्भ्यां पर्वतः मरुत्तः ऊ
र्णाहंशुभंमोर्युस् ऊर्णायुः अहंयुः शुभंयुः स्वस्वामिन्यैश्वर्ये स्वमैश्वर्यं अस्यास्तीति स्वामी वातातीसारपि
35 शाचानामिनि कुक् च वातकी अतीसारकी पिशाचकी इन्सह्वादिभ्योऽपि ज्योत्स्ना तमिस्रा तापसा से
कतः शार्करः ऊषसुषिमुष्कमधुखमुखकेनगपांशुपांडुभ्यो रः ऊषरः सुषिरः कुंजरः खरः मुखरः
नगरः पांडुरः मधुरः मुष्करः कच्छ्वा ह्रस्वत्वं च कच्छुरः द्युद्रुभ्यां मः द्युमः द्रुमः केशाद्वोऽन्यतरस्यां केशवः म
णिवः हिरण्यवः अर्णसो लोपश्च अर्णवः रजस्कृष्यासुतिपरिषदो वलच् रजस्वला कृष्यादेना

मीवेश्मगोमिला घवं गौरवं यौवनं शैशवं मौनं हैत्वं औज्ञत्वं महत्तो भावो महिमा अर इमनि हृस्वादेः
र्लघोः अकारस्य रं पं भवति रमनि इष्ठेयसो अपृथो भाव: प्रथिमा म्रदिमा क्रशिमा द्रढिमा लघोः किं
हो स्त्रिमा स्वसारेः किं न रजिमा वसत्लोप म: चव हेः वहो: परे षानि मनं दीनामिवर्णस्य लोपो वहो
भूरादेश भूवहे भाव: भूमा स्ते ना द्योन लोपश्चेय: सनस्यभावो कर्म वा सेयस्य सम: हृद्यं वि मयस्य गोसम:
ते मायप्रं कौचं हैत्रैकाकं कैदारिकं गारिक्यं हालिकं गार्मिण्यं गामता जनता वंधुता पाश्या वात्यास्व
त्यागव्या वार्द्धकं कैदार्यका वचिकं ब्राह्मण्यं वाडव्यं मारण्यं गजता सहायता पर्श्वाईण पर्श्व्यं नास
म: पार्श्वं सानुकं धेनुकं रथ्या खलगोरथेभ्य: इनत्र कट्या: खलिनी गोत्रार थकट्या इति तेवेत प्र
त्यया: स्त्रीय इति: स्त्रीय: आत्मनीन: विश्वजनीन: मातृभोगीन: अपपाय इतो प्रपीय: अप
य: आमित्री यं शकव्यंगव्यंहविष्यं खल्या यव्य प्रभुनीवस्यउ: वाचदीर्घ: प्रुने इति तप्रन्यप्र
न्यञ्ज धसेन ऊधन्य: आपविप्याष्ठ्य: आत्माप्या अविष्या अस्यर्थे मतु: नाम्न: गावोस्यास्मिन
वास्तिगोमान् श्रीमान् विद्वान् स्यास्तीति विद्वान् गोमती अर कैचमतर्थे नाम्नो इकोमत
र्थे अरसंसः वैजयंत: दण्डिक: धनिक: मां तोपधाद्वतिनो मांतात्मोपधाद वर्गांतादवर्णं पधाच्च
वतिनो स: किं वानलं दमावान् धनवान विद्यावान् यशस्वान दण्डो पवादे नेयवमान् भूमिमान्

तिषुदिवादयः कर्तरि चतुर्थः अथोऽपवादः दीव्यति दिदेव दीव्यात् अदेवीत् षिवुतं
तुसंताने सीव्यति ष्ठिवा टेरङ्क्षवधाने वाधः न्यषेवीत् ष्ठि वुगतिशोषणयोः स्त्री
व्यति ष्ठिवु निरसने ष्ठीव्यति स्नुसु अदनादानदर्शनेषु स्नुस्यति स्नसु निरसने।
स्नस्यति स्नस क्नसु कौटिल्यदीप्त्योः चक्नसिष अक्नसीत् व्युष प्लुष दाहे व्यु
ष पुष्णायिष न्तीगा व्रविक्षेप ननतन दह्यदहत ह्रो ग्रासः सा देरेवा नत्स्यति
नर्तिष्यति अनर्तीत त्रसी उद्वेगे त्रस्यति त्रसति त्रेसतुः तत्रसतु कुथपूतीभावे
२६ चु कोथिष युपद्धितायां अयोपीत् गुधपरिवेष्टने अगो धीत् क्षिपप्रेरो
५ क्षेप्ता अक्षैसीत पुष्पविकसने पुष्यति पुपुष्प तिम तीम ष्टिम ष्टीम गआर्द्री
भावे तिम्यति तिष्टेमिष अस्तेमीत् व्रूष २२ व्रूष वयोहानौ जीर्य

अमास्त माङ् माने मिमीते ममे अमास्त इत्यादि डुभृञ् धारणपोषणयोः बिभर्त्ति बिभृतः बिभ्रति
अबिभः बिभरांचकार बभार बभर्थ बभृव बभृम भ्रियात् अभार्षीत् अभृत डुदाञ् दाने
ददाति दादेः द्वित्वे सत्यदादेरातो लोपो ङिति दत्तः ददति ददते दत्ते अपि दधात्वे
त्वे पूर्वस्य च लोपो हौ परे देहि अददात् ददे पददाप देयात् अदात् अदित अदिषातां
घोणे डुधाञ् धारणपोषणयोः दधाति पूर्वस्य ङिति मसेधः समानस्य धात्मः पूर्वे दकारस्य धो दि
असे परे धत्तः दधति धत्ते धेहि धत्तां धेयात् अधात् अधित ॥ णिजिर् शौचपोषणयोः णे
जोगुणः निजविजविषां पूर्वस्य गुणो लुकि नेनेक्ति नेनिक्तः नेनिजति नेनिक्ते नेनिक्ते नेनिक्ते
ग्धि देः स्वरे पुनरुपधाया गुणः द्विरुक्तस्य धातोरविषये स्वरे उपधाया गुणो न नेनिजानि
चौरु नेनिजे अनेनेक् निनेज निनिजे निज्यात् निक्षीष्ट अनिजत् अनैक्षीत् अनिक्त विजिर्
पृथग्भावे वेवेक्ति विविक्तः वेवेक्ते विविचे विविच्ये विक्षीष्ट अविचत् इत्याद्य इति हु
द्यः ॥ ❁ ॥ दिवु क्रीडाविजिगीषाव्यवहारद्युतिस्तुतिमोदमद [illegible] स्वप्नकान्तिग

दाधा घु
इत्य [illegible]
विक [illegible]
नो [illegible]
ति